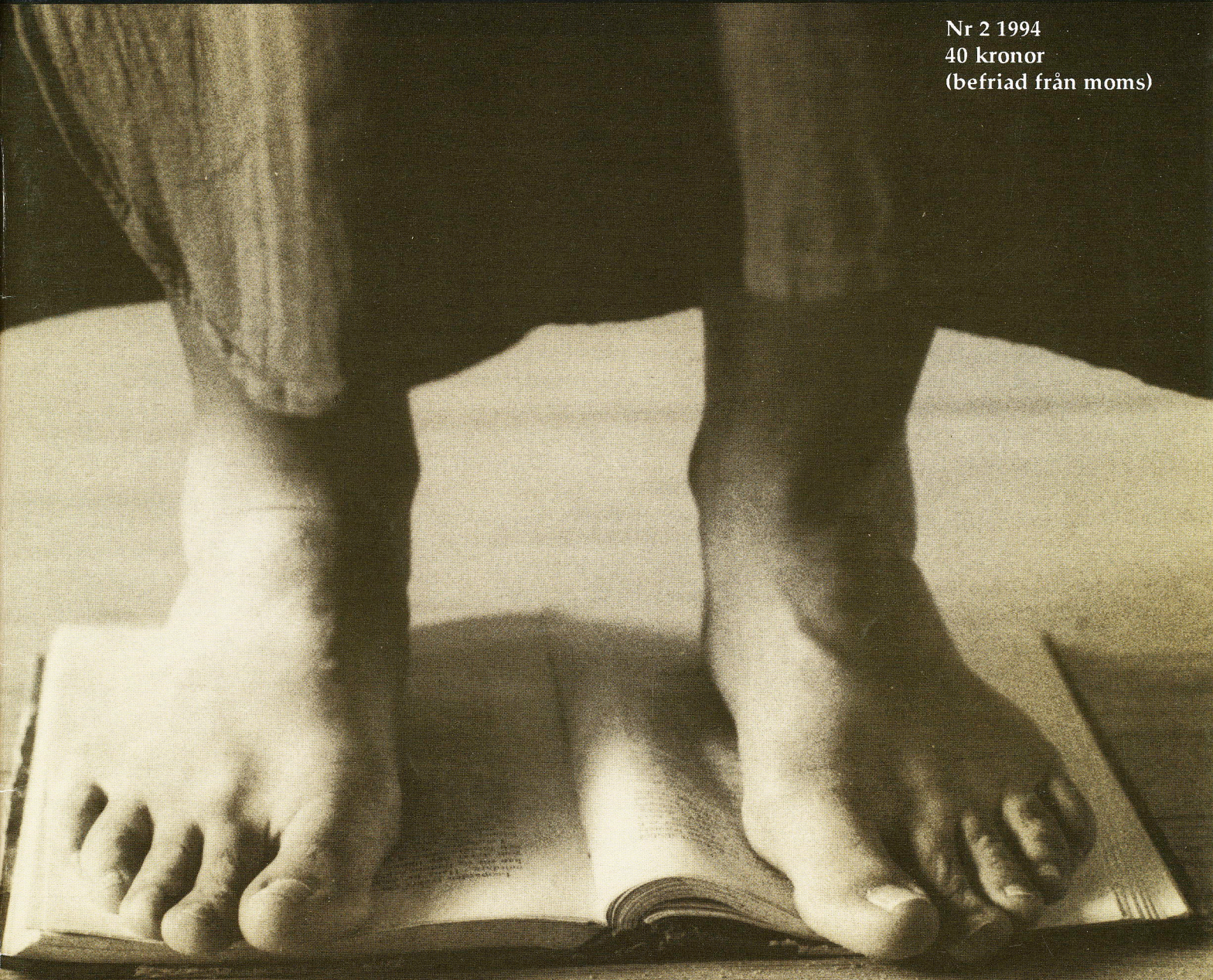

Vi Mänskor

Nr 2 1994
40 kronor
(befriad från moms)

Nationalism – ideologi på gott och ont

Mångfald – Mauritius särart och rikedom

Toni Morrison skriver för svarta

Extra sommarläsning: deckarnovell

Ledaren

"Jag vet att allting som sägs om murar som faller i Europa är lögn. Tvärtom byggs ideligen nya murar upp, osynliga sådana, som är mycket svårare att bryta ner". Citatet är av Slavenka Drakulic, författare till boken *Balkan Express* där hon skildrar just detta från sitt hemland Jugoslavien.

Hur har det kunnat bli så? Framförallt: vad kan vi göra åt det? Detta nummer av Vi Män-skor försöker bland annat reda ut begreppen om nationalism, rasism, främlingsfientlighet och företeelser som vi hoppats hade försvunnit på historiens soptipp. Icke så. Nya krig, nya nederlag, med vidhängande hat och hämndbegär, upprör våra sinnen. Vi famlar efter förklaringar och efter motkrafter.

"Nederlagen i sig gör inga missfoster, det som skapar monster är när man inte vet vad man ska göra med sina nederlag", fastslår Octavio Paz, den mexikanske poeten och nobelpristagaren. Detta gäller den enskilda människan likaväl som landet, nationen och organisationen. I Brasilien, berättar den brasilianske författaren Jorge Amado, blandas allt: blod, raser, seder, religioner och gudar. "Vi är en blandprodukt. Det finns inget bättre sätt att utrota rasismen i ett samhälle än att göra blandningen permanent, menar han, som själv betecknar sig som neger, jude, arab, portugis och indian: en helt normal brasilianare.." (citaten ur Res Publicas senaste nummer med tema Latinamerika).

Det låter trösterikt och hoppfullt. Men var det inte just detta som man försökt sig på i forna Jugoslavien? Det som där idag i stället tycks permanentas är ideologin om den etniskt "rena" tillhörigheten till ett land, ett folkslag, en religion eller en "ras".

Man hade behövt en Amado som talade för att permanenta blandningen med makt bakom orden.

Och hur ska vi hantera våra, fredskrafternas, nederlag? Nyss på Demokratiska Kvinnors Världskongress (KDV) i Paris, berättade en delegat från Algeriet hur de islamiska fundamentalisterna där kräver "renhet" och avrättar intellektuella som står för en annan åsikt. Kvinnor dödas när de ej bär slöja, och så vidare. Men när kongressen ville skriva in ett fördömande av Fundamentalismen i sitt handlingsprogram väddade Zorica från Center for Anti-war Action i Belgrad, om att inte göra det. "Ni måste förstå att hos oss sätts idag likhetstecken mellan fundamentalist och muslim. Det skulle spela de fundamentalistiska serbledarna Milosevic och Karadzic och andra alltför väl i händerna". Vi får försöka att hitta nya beteckningar som ska kunna förstås lika av alla. Är det möjligt?

I slutdokumentet från KDV-kongressen står att vi inbjuder alla kvinno- och feministorganisationer att vara med oss. Det tog en tid och flera uppräddade anföranden innan ordet feminist godtogs till slut.

Av många kvinnor, framförallt i Tredje Världen, förs kampen primärt för överlevnaden och feministiska krav ses ofta som de vitas lyx- och lekstuga. Det krävs ett starkt inkännande och en förståelse för deras situation från oss, utan att vi därför upphör med vår strid för feministiska mål. Det kommer till sist alla våra systrar till godo, om vi på ett solidariskt sätt använder det vi uppnått.

Internationella möten som KDV-kongressen, ger utmärkta tillfällen till sådant. Mötena är omtumlande, lärorika och ger massor med möjligheter att knyta vänskapsband och organisera de nödvändiga motkrafterna, också mot nationalismen.

Vice ordförande SKV

Vi Mänskor ges ut av Svenska Kvinnors Vänsterförbund med 4 nummer per år. För åsikter som framförs i artiklarna svarar respektive författare. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera inkommet material och ansvarar endast för beställt material.

Redaktionsadress:

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-422894
Fax: 031-144028

Ansvarig utgivare:

Aase Bang

Redaktör:

Gunnel Atlestam

Redaktionskommitté:

Gunnel Atlestam, Aase Bang,
Evalis Björk, Annika Darland,
Erni Friholt, Zaida Hagman,
Marianne Lindström
Evy Malmberg, Birgitta Nilsson

Layout:

Annika Darland

Prenumeration:

4 nr/år	140 kr
Gåvoprenumeration	120 kr
Stödprenumeration	200 kr
Postgiro: 90 24 - 1	

Skriv till oss!

Vi välkomnar alla bidrag: bilder, insändare, dikter och noveller. Vi vill gärna ha kritik och synpunkter på tidningen!

Nästa nummer utkommer:

15 september 1994
Manusstopp: 1 augusti 1994

Tryck:

Christensons Tryckeri AB
Box 253
443 25 Lerum

Innehåll

Nationalism: ideologi på gott och ont.....	4
<i>Helena Lindholm</i>	
Mångfald – Mauritius särart och rikedom	7
<i>Ingrid Atlestam</i>	
Fredskrafter i Belgrad II.....	10
<i>Erni och Ola Friholt</i>	
CYMRU RYDD!	12
<i>Hazel Blake / Gunnel Atlestam</i>	
Syttende ma-i er vi så gla' i	14
<i>Aase Bang</i>	
Toni Morrison skriver för svarta	16
<i>Gunnel Atlestam</i>	
Från Seine, Rhen och Ruhr.....	20
<i>Britt Dahlström</i>	
Striden om stjärnan – konflikten i Makedonien	24
<i>Georgios Tsouknidas</i>	
Song of Be eller Luktat det regn?	26
<i>Evalis Björk</i>	
Skolor för slavarnas barn	30
<i>Maria Domelöf</i>	
Kaffe och kultur på Rosenbad	34
<i>Elisabeth Wall</i>	
Konstnärsporträttet	37
<i>Lena Boëthius</i>	
Rapport från Kvinnotribunalen	38
Om böcker	39
Insändare	39
Recept	42
Tävling: Filmade böcker	43
Östersjöns guld. Deckare	44
SKV-sidor	47

Omslagsbild: Marie Hedberg
"Song of Be eller Luktat det regn?"

Baksidan: Ingrid Atlestam
"Nationalism – en hård nöt att knäcka"

Nationalism: ideologi på gott och ont

Nationalism – den politiska ideologi som innebär att etnicitet eller nationell identitet är politiskt viktig – är (trots alla politiska och akademiska försök att beskriva, definiera och analysera den, alltsedan dess tillkomst i slutet av 1700-talet) ett vår tids mysterium. Här ska göras ett kortfattat försök att diskutera vad nationalism egentligen är, även om några absoluta sanningar om nationalismen kanske inte kan slås fast.

Nationalism som ideologi

Sitt genombrott fick tankeströmningen i samband med den franska revolutionen 1789 och alltsedan dess har denna, den europeiska kontinentens främsta exportvara spritt sig över globen.

Som ideologi har nationalismen ett Janusansikte. Å ena sidan kan nationalismen förse människor och individer med kollektiv säkerhet, trygghet och identitet. Vidare kan nationalismen vara frigörande som i de nationella befrielseströrelser som kastade av sig kolonialismens ok under efterkrigstiden. Nationalism kan vara jämlik och inkluderande; den kan innefatta flera "etniska"/kulturella grupper under ett gemensamt medborgarskap.

Å andra sidan kan nationalism vara chauvinistisk, expansiv, aggressiv och fylld med stereotyper mot "de andra", de som inte innefattas av en specifik nationalitet eller ett medborgarskap. I vår tid, 1990-talet, har vi sett blott alltför många exempel på den senare varianten. Som en utgångspunkt kan

det sägas att alla nationalismen innehåller båda dessa sidor, om än i olika grad och olika utformning.

Nationalismen är en allmängiltig princip i den meningen att vi alla behöver ett pass som slår fast vårt medborgarskap och vår nationella tillhörighet för att kunna till exempel korsa internationella gränser. Utan nationalitet, utan medborgarskap, är vi helt enkelt

inte någon. Detta är ett exempel på hur nationalismen som ideologi tagit formen av övergripande idé och struktur för hur världen bör vara organiserad.

Att världen ska vara byggd på principen om nationalstater, det

vill säga, principen om att stat och nation – eller politisk organisationsform och kulturell identifikation – bör sammanfalla, är en allmänt accepterad tankegång. Nationalism är emellertid också specifik i den betydelsen att varje nationalism är begränsad – alla människor kan inte inkluderas som medlemmar. I så fall vore ju nationen, som bygger på idéer om gränser mellan människor – både fysiska och sociala – onödig.

Officiellt kontra oppositionellt

Nationalism kan dels vara den officiella ideologin som utformas av regeringar och stater, dels kan det vara en ideologi som formuleras av oppositionella rörelser som en utmaning mot existerande statsideologi. Ofta finns det både en officiell statsnationalism och en oppositionell nationalistisk rörelse, vars sociala bärare kanske utgörs av etniska grupper, vilka upplever sig som marginaliserade av statsbyggnadsprojektet. Olika grupper kanske inte tillåts tala sitt eget språk, eller utesluts på andra sätt av statsapparaten och den politiska och ekonomiska utvecklingen. Allt detta är grogrund för nationalistiska tankeströmningar. Detta mönster återfinns i alla delar av världen.

Olösta frågor

I Afrika, Mellanöstern, Asien och Latinamerika är etniska konflikter och konflikter mellan officiella statsnationalismer och oppositionella etno-nationalismer mer regel än undantag. I Östeuropa har vi

de senaste åren bevitnat en våg av uppblussande etniska konflikter och nationalistiska rörelser. Det mest tydliga och tragiska exemplet är naturligtvis det traumatiska sönderfallet av Jugoslavien. Men även på närmare håll, i synbart stabila stater i Västeuropa, finns ett antal olösta nationella frågor. Nordirland är ett exempel, Baskien i Spanien ett annat. I Västeuropa har dessutom främlingsfientliga

dan kraft att människor över hela jorden och i olika historiska epoker frivilligt dödat och blivit dödade i nationens och nationalismens namn. Vad mera är; det är framför allt män som både genom militära apparater och gerillaorganisationer fostrats till att värna om fosterlandet och skydda "nationen".

En allmänt utbredd uppfattning som anges som "förklaring" till

des inte kulturella skillnader som lett till Jugoslaviens sammanbrott. Istället lyckades nationalismen som ideologi få fotfäste i republikerna Serbien och Kroatien i tider av ekonomisk kris och politisk förvirring. Jugoslavien upplevde under 1980-talet vad som kan kallas för en strukturell, ekonomisk och politisk kris. Det är i ljuset av detta vi måste se uppflammandet av nationalismen som en ideologi

tendenser växt sig starkare de senaste åren, vilket reser frågor om kulturella olikheter/likheter betydelse för samhällsformen, liksom om regeringars förmåga/oförmåga att hantera sådana illavarslande strömningar. När Ian Wachtmeister säger att det "vimlar av främmande element i Sverige, man ser dem överallt" handlar det om ett medvetet försök att sätta upp gränser mellan något som är "vi" och något som är "dem".

Nationalism och krig

Nationalism har också visat sig vara en av de mest krigs- och konfliktbenägna ideologierna i modern tid. Krig och konflikter har använts för att främja nationell identitet och sammanhållning på hemmaplan.

Statsbyggande har varit konfliktfyllda processer både i Västeuropa i ett historiskt perspektiv och i den så kallade Tredje Världen i efterdyningarna av kolonialismen. Nationalism är en ideologi av så-

exempel till kriget i det forna Jugoslavien, är att Jugoslavien var en konstlad stat bestående av flera olika nationaliteter och att en sådan stat inte kan överleva. Detta är en populär föreställning som framhålls av media, politiker, men framför allt av nationalisterna själva. På så vis sprids nationalismen och görs till någon sorts förklaringsmodell, och uppfattningar om att olika kulturella grupper inte kan leva samman blir allmängods. Denna förklaring är dock inte sann.

I det forna Jugoslavien, i Bosnien och Sarajevo som idag utgör den yttersta metaforen för våld och etnisk rensning, levde människor med olika kulturella identiteter - olika nationaliteter om man så vill - sida vid sida. Man arbetade samman, man gifte sig med varandra, man hade vänner från olika etniska grupper eller nationaliteter. Sarajevo, som idag är sönderfallets symbol, var för bara några år sedan symbolen för fredlig samexistens mellan grupper. Det är såle-

som förser människor med idéer om trygghet i tider av kaos och osäkerhet. Det handlar om hur nationalisterna gör kulturella skillnader till en politisk resurs. Manipulativa ledare utnyttjar klichéer och stereotyper om historiska oförrätter och så har en sorts masshysteri kring producerade myter om historien spridits.

Media är i händerna på det politiska systemet. Lögner och halvsanningar görs till nyheter. Och så, när kriget väl är ett faktum, får det sin egen logik, med paramilitära grupperingar som inbillar sig att de slåss för nationens bästa, men som kanske utnyttjas av lokala krigsherrar som krigar för sina egna intressens skull. Nya oförrätter läggs på gamla i en synbart aldrig sinande blandning av nationalistisk propaganda, verkliga grymheter och övervåld, som numer går under beteckningen "etnisk rensning".

Nationalism är således en politisk ideologi; en ideologi vars huvudprincip är att en stats geogra-

fiska, fysiska gränser bör sammanfalla med vad vi kan kalla för sociala gränser, det vill säga gränser mellan grupper av människor.

Naturlig struktur

Denna ideologi har blivit så stark att vi ser det som något naturligt att världen bör vara så strukturerad. I verkliga livet finns det ytterligt få sådana "nationalstater", det vill säga, stater där den nationella identiteten sammanfaller på ett absolut vis med statens gränser. Det beror på det enkla faktum att vad som utgör en "nation", en "nationell identitet", en "etnisk grupp", inte är en gång för alla givet, utan varierar både historiskt och beroende på politisk/ekonomiska och sociala/kulturella strukturer och situationer.

En palestinsk nation uppstod till exempel först på 1960-talet och idag kan en palestinier som lever i staten Israel definiera sig både som israelisk medborgare och som tillhörande den palestinska kulturen. Han/hon är således israelisk palestinier, medan en palestinier i flyktinglägren i Libanon identifierar sig först och främst med det förlorade landet och drömmen om att återvända till det som en gång förlorades. För andra palestinier är det den muslimska identiteten som är viktigast. Vad som utgör ens identitet är starkt föränderligt och kan aldrig slås fast som något

bestämt eller oproblematiskt. Identiteter formas i relation till "andra"; utan norrmän, tyskar, araber, kineser och så vidare, blir det till exempel inte relevant för mig att vara svensk.

Vad det innebär att vara "svensk" är ingalunda självklart utan har förändrats över tid och fortsätter ständigt att förändras. Anledning-

en till att det finns få "nationalstater" är inte bara att det inte finns någon enkel överensstämmelse mellan "nation" och "stat" utan minst lika mycket beror på den nationella och den etniska identitetens flexibilitet. Nationer är inte något objektivt eller av naturen

bestämt, även om det är detta nationalisterna hävdar, utan utgör abstrakta idéer om en gemenskap med någonting större än familjen och den närmaste kretsen.

Personligen tror jag att en av de starkaste förklaringarna till nationalismens framgång utgörs av dess koppling till "familjen". Språkbruket kretsar kring "fädernesland", "modersspråk", och om att "nationen fötts" någon gång i historien. Nationalisterna har en organisk, biologisk syn på nationen och använder sig av metaforer om nationen som en familj. På så vis skapas föreställningar om att individen trots allt är tryggare med nationen än utan den. En nationell tillhörighet kan skydda individen mot utifrån kommande hot. Det är dock inte nationen som sådan, utan våra idéer och föreställningar om den, som är viktiga.

Det är därför inte meningsfullt att försöka klargöra huruvida nationalism som sådan är ond eller god, svart eller vit, bra eller dålig. Det är helt enkelt olika i olika situationer. Och mest fundamentalt av allt: varje nationalism är potentiellt både "ond" och "god". □

*Text: Helena Lindholm
forskare vid institutionen för
Freds- och utvecklingsforskning vid
Göteborgs universitet
Ill: Cecilia Häggström*

Boken EU - EN SÄKERHETSRISK tar upp en av de viktigaste frågorna inför höstens folkomröstning. Frågor som bagatelliserats av regeringen tas upp till granskning:

Vad händer med svensk neutralitet?

Måste Sverige gå med i en militärunion?

Håller EU på att bli en militär stormakt?

Finns det alternativ för Sverige?

Fredsforskare, politiker och militärstrateger från Sverige, Norge och Danmark kommer till tals. Teman som EU och kärnvapen, europeiskt vapensamarbete, det gemensamma EU-försvaret och EU:s förhållande till världen utanför Europa tas upp i boken. EU - en säkerhetsrisk är skriven av frilansjournalisterna Helena Fernandez och Caroline Runesdotter. Boken är utgiven i samarbete med SKV.

Mångfald

Mauritius särart och rikedom

Den lilla ön Mauritius i Indiska Oceanen har sedan 60-talet framhållits som exempel på ett fungerande mångkulturellt samhälle.

Av debatten och de konflikter som blossat upp i Europa med etniska och nationella förtecken kan man lätt få intrycket att mångkulturella etniskt blandade statsbildningar är en omöjlighet, kanske rent av stridande mot någon slags naturlig princip. Samtidigt inser vi var och en vid minsta eftertanke att målet; ett folk – ett land, är en fullkomligt vansinnig vision.

Europa skulle då se ut som det skånska lapptäcke Nils Holgersson flög över – varje grupp på sin lilla plätt. Dessutom förutsätter det att det går att urskilja folk, kulturer, etniska grupper och att dessa

sedan håller sig inom sitt område – apartheid heter det i en annan del av världen, och är nu utgående modell. Detta kombinerat med det överstatliga organisationsbygge, med drag av det nyss kollapsade sovjetimperiet, som grabbar i Bryssel jobbar för, är minst sagt skrämmande.

Mångkulturellt samhälle

Bästa sättet att förjaga denna skräckvision är att visa på goda exempel och motbilder. Ett exempel på ett fungerande mångkulturellt samhälle som alltsedan 60-talet framhållits i debatten är den lilla

ön Mauritius i Indiska Oceanen öster om Madagaskar. I Sverige mer känt som exotiskt turistparadis. De svenska rese katalogerna beskriver just blandning av folk och kulturer i så översvallande ordalag att man borde uppdra åt samma författare att sälja lägenheter i Tensta, Rosengård och Angered.

Mauritius är bara något större än Öland. Ön har vulkaniskt ursprung och klimatet är tropiskt. Den var obebodd till 1600-talet. Holländarna var först på plats. Men de åstadkom ingen varaktig bosättning, däremot skövlade de

den tropiska regnskogen, tog död på den berömda dronten och jättelandsköldpaddan.

I början av 1700-talet kom fransmännen och startade bland annat sockerrörsodling, vilken ända in på 1970-talet varit helt dominerande för landets ekonomi. Deras ättlingar äger fortfarande 16 av de 19 stora sockerplantagen. För att sköta odlingarna inhandlade fransmännen slavar från Madagaskar och den afrikanska kusten. Deras ättlingar utgör idag den näst största befolkningsgruppen, drygt 200.000 personer. De kallas kreoler och är i allmänhet katoliker.

Under Napoleonkrigen, 1815, förlorade Frankrike Mauritius till Storbritannien. Britterna frigav slaverna, och importerade kontraktarbetare från Indien. De kom från olika delar av Indien, talade ett tiotal skilda språk. De flesta var hinduer, en minoritet var muslimer. Vid ungefär samma tid började kineser söka sig till ön för att arbeta på fälten och driva handel.

Parlamentarisk republik

Mauritius blev självständigt 1968 och är idag en parlamentarisk republik. Av befolkningen är 65% av indiskt ursprung, 28% kreoler, några procent är av kinesiskt eller europeiskt ursprung. 51% är hinduer, 31% kristna, 17% muslimer och någon procent är buddister. Inom alla de stora religionerna finns flera olika riktningar. På Mauritius finns den största Sverdenborgianska församlingen utanför England!

Kreol, det språk som uppstått då franskan blandats med slavernas ursprungliga språk och även senare invandrades, är det språk som gäller "på gatan", som skriftspråk är det ännu inte etablerat. Officiellt talas det 15 olika språk, franska är det litterära språket, engelska det officiella. De flesta är alltså minst två eller trespråkiga! Liksom många andra före detta kolonier har man valt att behålla det gamla kolonialspråket som officiellt språk, då det är "neutralt" och in-

ternationellt gångbart. På samma sätt har flagga och statsvapen designats så att de inte syftar på någon grupp eller religion.

Regnbåge och fruktsallad

Mauritius har flest helgdagar i världen. Vissa religiösa dagar såsom till exempel långfredagen är helgdag för de kristna, för andra är det vanlig arbetsdag.

Vid jul kan man se rader av kulörta lyktor på moskéerna formade till texten "Merry X-mas", alla har julgran, alla firar kinesiskt nyår med ofattbara mängder smällare, trots att man redan fyrat av enorma mängder den 31 december.

I parlamentet reserveras några mandat för att rätta upp balansen

"Dina kamrater och du ser inte likadana ut. Det beror på att era förfäder kommer från olika delar av världen."
Ur samhällskunskapsbok åk 5.

om någon grupp skulle bli överrepresenterad i valet. Regeringen tillsätts efter såväl parti som grupp-tillhörighet, en ständig och mycket medveten gång på slak lina. Den officiella politiken har växelvis betonat enigheten och de kulturella skillnaderna. Mångfalden framhålls alltid som befolkningens speciella särart och landets rikedom. Liknelser som ofta används för att beskriva befolkningssammansättningen är regnbåge och fruktsallad. Man hävdar då med olika

kraft att regnbågen är vackrast om färgerna inte flyter ihop och salladen får inte bli till kompot.

Snabb ekonomisk utveckling

Mauritius har genomgått en mycket snabb ekonomisk utveckling och på tjugo år förvandlats från ett kolonialt U-land och utpräglat klassamhälle till ett NIC(Newly Industrialized Country)-land med ett stort mått av välfärd och krympande klassklyftor. Trots att det är ett av världens absolut mest tätbefolkade områden (ca 1,2 miljoner människor på 2040 kvadratkilometer, alltså 495 invånare på varje kvadratkilometer) finns ingen arbetslöshet.

Det politiska läget anses stabilt vilket gjort att bland annat Hongkongkineser och sydafrikaner investerat och flyttat sina företag. Nu anas en avmattning av den ekonomiska utvecklingen, men man har hela tiden varit medveten om att den ska komma och man arbetar för en allt större differentiering av näringslivet, där textilindustrin, turismen och sockret nu är dominerande.

Såväl fattiga som rika finns inom alla grupper, men de fattiga är överrepresenterade bland kreolerna och de rika bland dem av europeiskt ursprung. Sino-mauritianerna har hand om såväl den lokala lanthandeln som de stora affäerna; de av indiskt ursprung dominerar i administrationen. Men det hela fungerar tack vare såväl skrivna som oskrivna lagar, och så länge inga fundamentalister i någon grupp har något inflytande.

Mångkultur självklarhet

Givetvis finns fördomar, motsättningar och problem. I samband med självständigheten i slutet av 60-talet förekom gängstrider mellan muslimer och kreoler i huvudstaden Port Louis och några personer blev dödade. Denna händelse har blivit något av en nationell myt, som står för något som inte får hända igen, något som inte får förekomma i den unga republiken

utan tillhör det koloniala förgångna.

Den som hetsar mot moskébyggen i Sverige borde få vara med och fira jul hos den indiske anglikanska prästen som bor i skuggan av sin kyrka, med en moské tvärs över gatan. När samtalet måste avbrytas varje timme på grund av böneutroparen är prästens något ironiska kommentar: "de kör nog lite extra ikväll". Alla som tar det annorlunda som ett hot borde få uppleva den lågmälda reflexionen "det är ju den här helgen de går på

glödande kol", när bilen får väja för en procession med den mångar-made Shiva i täten.

Kanske är den enkla sanningen att ett mångkulturellt samhälle fungerar och blir till en rikedom för alla om tillräckligt många vill och tror på det, tar för givet att det ska fungera, att det är fullkomligt naturligt.

På Nordirland bekämpar katoliker och protestanter varandra, i Tyskland håller de sams, Jugoslavien fungerade så länge ekonomin var i balans, och så vidare. Ytterst

handlar det om fördelningspolitik, eller klasskamp som det hette förr. Kultur, etniskt ursprung, religion utnyttjas ofta i ekonomiska och politiska syften. Därav följer att ett mångkulturellt samhälle inte kan ha en statsreligion, måste sträva efter jämlikhet och vara fundamentalistiskt på en enda punkt, att det inte accepterar någon som helst form av fundamentalism.□

Text och bild: Ingrid Atlestam

Marknad i Quatre Bornes, Mauritius.

Källor, förutom egen erfarenhet:

Addison, J och Hazareesingh, K: *A new History of Mauritius*. Hong-Kong 1984.

Hylland Eriksen, T: *The Theory of Nationalism and the Case of Mauritius*. I antologin *Ethnicity and Nationalism*. Göteborg 1993.

Mc Carry, J: Mauritius – *Island of quiet success*. National Geographic nr 4 april 1993.

Wigardt, M: *Mauritius – en ö av välstånd*. Sidarapport nr 3 1993.

Fredskrafter i Belgrad II

Gatlyktorna sprider ett glåmigt ljus över Nemanjinagatan. Hotel Slavija är vårt riktmärke. Vi passerar några marknadsstånd och uppslukas av sidogatornas halvmörker. I en port till ett höghus som försvinner uppåt i mörkret mot okända höjder står Zenski Centar (Kvinnocentrum). Utan krångel kommer vi in. Vi hade förvarnat om vår ankomst, annars hade det kanske varit trögare för Ola att komma in.

Kvinnocentret är inrymt i en stor lägenhet. Lepa Mladjenovic och Slavica Stojanovic tar emot oss. På detta ställe är det ett öppet kontor för möten och kontakter. Miss-handlade kvinnor och barn hysas in på andra, hemliga, adresser i Belgrad.

SOS Hotline

– Man kan säga att en kvinna miss-handlas varje timme här i stan, säger Lepa. Men väldigt få ringer än så länge på vår SOS Hotline. Detta centrum är nytt och vi annonserar i pressen med telefonnumret.

– Våldtäkterna har blivit många fler sedan detta krig började, fortsätter hon. Själva hetsen i media mot olika folkgrupper skapar en våldsstämning. Detta och bilderna från själva slagfältet blir i längden avtrubbande för männen, som av ledarna manas att ställa upp för Serbien. De menar förstas det Storserbien de drömmer om i sitt tysta samförstånd, president Milosovic och serbledaren Karadzic i Bosnien. Ingen ville egentligen detta, men propagandan har dragit med sig många män. På slagfälten i Bosnien och tidigare i Kroatien blev männen mentalt skadade och

kommer hem till familjen i total obalans. Varje liten motsättning hemma kan leda till att de slår. Och direkt efter TV-nyheterna sker många våldsbrott.

Myter om mannen

Vi minns vad Maja Korac skrev i sin uppsats om detta. (Vi Män skor nr 1/93): Att de serbiska männen styrs av myter om sig själva som krigiska hjältar, historiskt i kamp mot de turkiska erövrarna, en kamp de ofta tillfälligt vunnit, för att sedan svikas av det broderfolk som de också kämpat för att befria. Det finns en föreställning om att serbiska män offrat sig i århundraden och idag har en moralisk rätt att kräva erkännande och upprättelse. Krigshetsen idag bjuder kvinnorna att underordna sig sin viktigaste funktion i ett militariserat manssamhälle: att föda söner som blir nya soldater för Gud, Serbien och Armenien.

På gågatan i centrala Belgrad har vi sett flera gatustånd där de tre symbolerna bjuds ut: fanan med de fyra S-en, krucifixet och uniformsmössan.

Synliggör våldet

Kvinnocentret har en stor verksamhet. På tre år har SOS Hotline fått mer än femtusen samtal från misshandlade kvinnor och barn. Sex utbildningsprogram har organiserats för nya medarbetare. Nu arbetar cirka 25 kvinnor som frivilliga med centrets verksamheter.

Två serier av offentliga diskussioner har anordnats med temat "Gör våldet mot kvinnorna synligt!" Dessutom ett stort antal föreläsningar, presskonferenser, tidningsartiklar, intervjuer och inter-

nationella möten i bland annat Rom, Bologna, Geneve, Berlin och Wien.

Från början saknades det lokaler och därför blev telefonkontaktens naturliga fortsättning uppsökande verksamhet. Idag finns flera lokaler för olika ändamål.

Två kvinnor passar telefonen dagligen mellan kl 18 och 22. Två huvudansvariga samordnare utses för tre månader i stöten. Varje år har 4 – 5 interna självhjälpskurser hållits, för man vet att det kan ta en livstid att göra sig av med inlärd patriarkala attityder.

Statistik

Data om varje hjälpsökande kvinna registreras. Ur detta material framgår att 92% av alla samtal kommer från kvinnor, 7% från barn och 1% från män. 90% av kvinnorna rapporterar om manligt våld. Av dem är 30% hotade till livet och 28% svårt skadade. 74% har misshandlats i mer än sex år och 48% är utsatta för dagligt våld. Av dessa kvinnor är hälften gifta, en fjärdedel skilda och ytterligare 14% är under skilsmässa. 8% är ogifta. Våldsverkaren är i 8 fall av 10 en partner. I 60% av de fallen är det maken, i 15% ex-maken, i 5% en pojk-"vän". Fyra av tio misshandelsfall inträffar under spritpåverkan.

I förekommande fall misshandlas också 72% av barnen. Och slutligen: Våldtäkter orkar eller vågar, ytterst få kvinnor överhuvudtaget att berätta om.

Männen är förstas också offer i kriget. Men kvinnorna blir offer både för kriget och de skadade männen. Också män borde rehabiliteras av någon. Men mansrö-

relsen mot kriget är mycket liten och arbetar mera med vapenvägran och publicering av oppositionella tidskrifter och böcker.

Ett bra exempel på detta är Ljubisa Rajic, professor i nordiska språk och huvudredaktör för tidskriften Republika. Hon har skarpt kritiserat ledarskikten i alla de inblandade folkgrupperna, kroater, serber, bosnier och andra. Var och en vill bara roffa åt sig det de förmår. Det är ett banditkrig från första början. Milosevic har uttryckt det klart: "Vi har makten och vi gör vad vi vill." Serberna har av världssamfundet brännmärkts som huvudansvariga för krig och våld. Men ingen part är oskyldig. Makthungliga och inkompetenta politiska män i alla läger är skyldiga.

Fler manliga undantag

De manliga undantagen i Belgrad har efterhand blivit fler: Den avskedade radioreportern Branislav Canak har startat fackförbundet Nezavisnost. Dess ledning propagerar öppet mot kriget. De gör samma analys som Kvinnor i svart: Varför talar västvärlden bara med de ansvariga för kriget och våldet? Milosevic, Tudjman, Karadzic, Izetbegovic sitter i Genève och förhandlar och samtidigt planerar FN en krigsförbrytarrättegång där dessa ledare blir de första att anklagas för krigsförbrytelser. – Oss talar ingen med. Vi tillerkänns ingen betydelse, ingen status, säger Canak.

En trappa upp i Ungdomens Hus i Belgrad samlas varje lördagmiddag Belgrade Circle till möte. Dit kommer i synnerhet intellektuella kvinnor och män, men också intresserade ur den breda allmänheten. Vid lördagsmötena behandlas den politiska utveckling-

en i kritiska ordalag. Uttalanden antas och publiceras. Hälsningar framförs från organisationer i utlandet. Vi fick tillfälle att hälsa från fredsrörelsen i Sverige. Varje sympati- och stödyttring är viktig. Rörelserna lever nästan i ett vacuum, eftersom alla viktiga media kontrolleras av regimen.

Det har sagts att allt vad kvinnor tidigare byggt upp i Jugoslavien raserats och kvinnokampen avstannat sedan kriget började. Allt vi sett och hört hos fredsrörelsen i Belgrad motsäger detta. Tvärtom är det en uttalad princip att bekämpa kriget på alla plan medan det pågår.

I mars bekräftades detta ytterligare vid ett möte med intellektuella från alla delar av forna Jugoslavien. Det skedde på Utrikespolitiska Institutet i Stockholm. Där framförde bland andra advokaten

att det går att bete sig sadistiskt brutalt utan att det påtalas.

Först fria media

Vid stockholmsmötet talade också den stridbara teaterchefen från Belgrad, Borka Pavicevic, om att det första som måste fås att fungera efter kriget är fria media. Utan sådana kommer inte heller demokratin att utvecklas, menade hon. I dessa dagar då vi ser det manliga våldet i sina värsta yttringar även i Rwanda och Burundi, är det viktigt att minnas att dessa stater, liksom Jugoslaviens delstater, varit kolonier till Västeuropa och i Jugoslaviens fall också till Turkiet. I det århundrade som följer på dessa koloniala tillstånd härjas de forna kolonierna av maktkamp mellan olika majoriteter och minoriteter, ledda av maktlystna och av förvriden elitistisk nationalism förgiftade män.

Lepa Mladjenovic och Slavica Stojanovic på Zenski Centar (Kvinnocentrum) i samspråk med Erni Friholt.

Tanja Petovar hur viktigt det är att krigsförbrytarrättegångar verkligen genomförs, trots att FN-chefen Boutros Boutros-Ghali tycks vilja sabotera FN-beslutet om detta. Tanja påpekade att om inga ansvariga ställs till svars och bestraffas kommer skulden att bli kollektiv och föras över till de uppväxande barnen och det kommer att skapa nya neuroser och nytt våld. Blir det inga rätttegångar vore detta dessutom farligt för hela Europa, för det skulle bli en signal om

Förhindra kaos

Hur kan sansade män och kvinnor förhindra att detta efterkoloniala kaos upprepas i land efter land? Hur kan vi i våra likaledes smalspårigt nyhetsinriktade media få utrymme att beskriva dessa faror, som måste förstås och förebyggas? I den Jugoslaviska efterkoloniala konflikten har ännu inte den europeiska opinionen vaknat ur sin

"låt-dem-slå-ihjäl-varann-för-fan"-attityd.

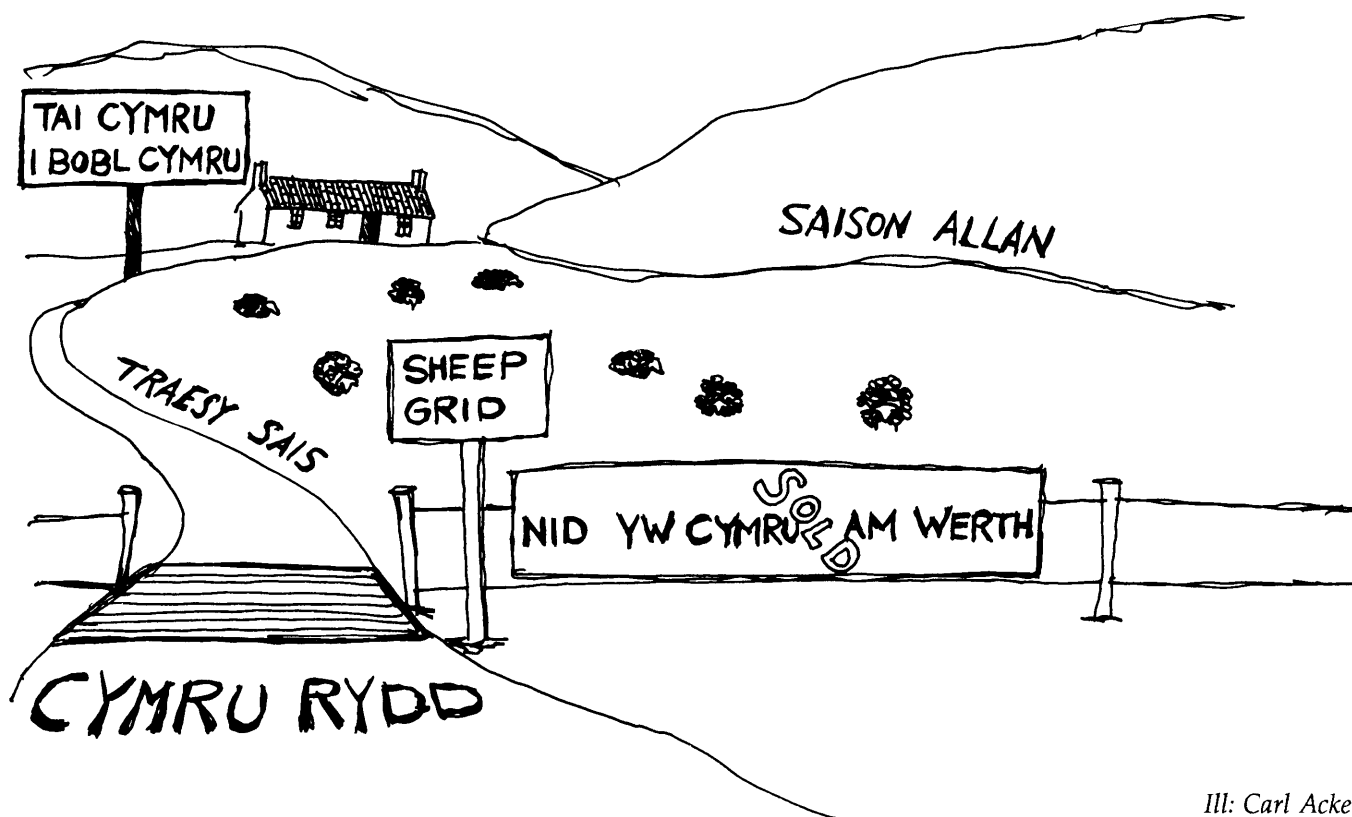
Jugoslavisk nationalism må ha sin särprägel, men grunden för den är allmänmänsklig och en del av vårt europeiska arv och ansvar. Vi är alla mot våld, men vi måste också kunna angripa våldet på ett insiktsfullt sätt. □

Text och bild: Erni & Ola Friholt

CYMRU RYDD!

Befria Wales!

Wales är ett exempel på gryende nationalism i Europa. Den utlösande faktorn är social orättvisa, som har accentuerats under Storbritanniens konservativa ledning. Men rötterna går längre tillbaka.

Ill: Carl Ackers

Liten ordlista: Tai cymru i bobl Cymru = walesiska hus åt walesarna; traesy sais = engelskt förtryck; saison allan = ut med engelsmännen; nid yw cymru am werth = Wales är inte till salu.

"Heddiw, mae datganoli, syniad boom yn ei bwysleisio cyhyd, yn thema amlwg ledled Ewrop." I svensk översättning lyder det walsiska nationalistiska partiet Plaid Cymres uttalande: "Idag har vår sedan länge fasta tro på decentralism blivit den dominerande tanken inom Europa."

"Vi bor i utkanten av det mest centraliserade landet inom EU – ett land för stort för att styras av ett

enda parlament – för stort för att verkligen bry sig om Wales, Skottland, Norra England eller Nordirland – men ändå för litet för att vara en egen militär och ekonomisk makt, för litet för att ha egen oberoende valuta, för litet för att själv ta itu med världsproblem såsom fattigdom och miljöfrågor."

Plaid Cymre är ett nationalistiskt parti i Wales. Idag har det endast tre eller fyra representanter i det

brittiska parlamentet, som totalt består av 600. Men det är ett parti som ligger i tiden – enligt dem själva, men också om man ser på utvecklingen i Europa.

Plaid Cymres mål är ett självständigt Wales som ingår i EU. Man vill värna om sin egen kultur och bestämma om sitt eget land. De anser att de rika engelsmännen alltför länge har utnyttjat Wales naturtillgångar och sedan lämnat

gruvor, byar, vägar, med mera att förfalla när man har sugit ut det mesta möjliga. Wales har proklamerat sig som kärnvapenfri zon, men ändå förlägger engelsmännen tillverkning av kärnvapenspetsar dit. Det egna språket håller på att tas ifrån ursprungsbefolkningen bland annat genom det toppstyrda skolsystemet. Och så vidare.

Partiet var ursprungligen mycket radikalt och bygger på socialistiska värderingar men har, liksom många andra vänsterpartier, gått åt höger för att nå en bredare uppslutning bland befolkningen.

Fattiga och rika

Wales självständighetssträvan bygger på dess historia och den ökade klyftan mellan fattiga och rika inom Storbritannien – där Wales tillhör de fattiga och södra England de rika.

Den första befolkningen som man vet fanns på de brittiska öarna var kelter. År 54 erövrade romarna England och Wales. Efter knappt 400 år gick dock det romerska väldet på de brittiska öarna under. England invaderades av angler och saxare som sedan fördrov kelterna till bland annat Wales, där de upprättade ett oavhäng-

igt kungarike. Men på 1000-talet lades Wales under England, fram till 1536 hade de dock ett visst självstyre.

Wales har en befolkning på knappt tre miljoner, varav ungefär en tredjedel talar eller kan tala walesiska.

Wales i EU

Under den konservativa regeringens styre har mycket av nedskärningarna inom den offentliga sektorn drabbat Wales. "Landet" har, nu när kolbrytningen inte är vinstgivande längre, förvandlats till en semesterort för rika engelsmän – de har kunnat trissa upp fastighetspriserna så den walesiska befolkningen inte har råd att köpa dem. Arbetslösheten är mycket hög i Wales. Plaid Cymre förespråkar därför att man söker sig från London mot Bryssel. "Fler och fler länder går med i EU, många nationer är mindre än Wales och mycket fattigare på naturtillgångar, och har mycket kortare nedtecknad historia. Världens framtid tillhör de små nationerna!"(...) "En gång sa man att nationalister var separatister; idag är de enda separatisterna i Storbritannien de gamla företrädarna för det konservati-

va och labourpartiet, som är fixerade vid Storbritanniens suveränitet, och fientlig mot utvecklingen inom EU samtidigt som de förvägrar folket i Wales och Skottland en direkt anknytning till Europa och Världen. De står i vår väg. De har stått där alldeles för länge". (Citaten är hämtade från Plaid Cryms partiprogram.)□

Text: Hazel Blake

Bearbetning: Gunnel Atlestam.

PS. Underlaget till artikeln kom från Hazel i Wales till Vi Mänskor i sista stunden. Hon ursäktar sig med att hon varit fullt upptagen med att samla in mat, nya underbyxor, menstruationsskydd, babyartiklar med mera – allt efter önskemål från kvinnor i Bosnien. Var tredje månad kör kvinnor från "Women's Aid for Peace" två lastbilar med varor till ett område som ligger mellan Zagreb och Belgrad. Vid varje leverans får de reda på vad som behövs vid nästa. De har hittills varit där elva gånger.

Nationaldagsutredningen – pressmeddelande från Sveriges regering den 27 april 1994:

I tider av stora förändringar med ökande internationalisering är det viktigt att stärka den nationella identiteten. Ungefär tio procent av Sveriges befolkning är födda utomlands. Den svenska kulturen, språket och vår historia är de minsta gemensamma nämnarna för invandrare från många olika kulturer. Att kunna ta upp alla nya medborgare i den svenska gemenskapen är en mycket viktig uppgift för nationen. En tydlig nationell identitet underlättar denna process. Nationaldagen skulle kunna bli en symbol

för Sverige i framtiden och den bör göras till helgdag.

Kostnaderna för att införa ytterligare en helgdag är stora. Produktionsbortfallet beräknas till mellan tre och fyra miljarder kronor baserat på 1992 års produktion. Utredningen föreslår därför att annandag pingst slopas som helgdag till förmån för 6 juni.

Nationaldagen bör få en särpräglad utformning. Det nuvarande firandet skall vara kvar, men syftet med dagen bör bli tydligare. Utredningen redovisar några förslag till firandet. Om möjligt skulle skolavslutningen alltid ske den 6

juni. Det skulle göra det möjligt för anhängare att alltid vara närvarande. Detta skulle vara en markering av tron på framtiden, de unga och vikten av kunskaper. En annan idé är att man på nationaldagen skulle anordna festligheter i samband med att synbarliga bevis på svenskt medborgarskap överlämnas till dem som blivit svenska medborgare under den senaste tolv månadersperioden.

Utredningen föreslår att lag om ändring i lag om allmänna helgdagar (1989:253) skall träda i kraft den 1 januari 1996.

Syttende ma-i er vi så gla' i moro vi har ifra morgen till kveld...

När jag var fem år flyttade vi ut på landet, ett par mil nordväst om Oslo. Det var i början av maj och den första kvällen hörde vi musik ute från vägen. Det var "guttemusikken" som tränade inför 17 maj. Först marscherade de unga musikanterna, därefter kom en lång svans av barn som hängde med.

Denna första 17 maj i vårt nya hem gick jag inte med i barntåget. Det var bara för skolbarn, men jag minns dagen mycket väl. Jag stod vid grinden tillsammans med mina små bröder och tittade på när alla skolbarnen, med fana och blåsorkester i spetsen, tågade förbi och alla barnen viftade med sina flaggor och ropade hurra.

Senare på dagen var det samling på skolgården och då var jag med. Det var säcklöpning och löpning med potatis i sked, det var saft och bullar. Sedan höll föreståndaren på pojkhemmet ett tal som jag fortfarande minns. Jag visste inte då vem han var och någon stor talare var han säkert inte, men orden bet sig fast – till skillnad från andra 17 maj-tal som jag har hört i mitt liv.

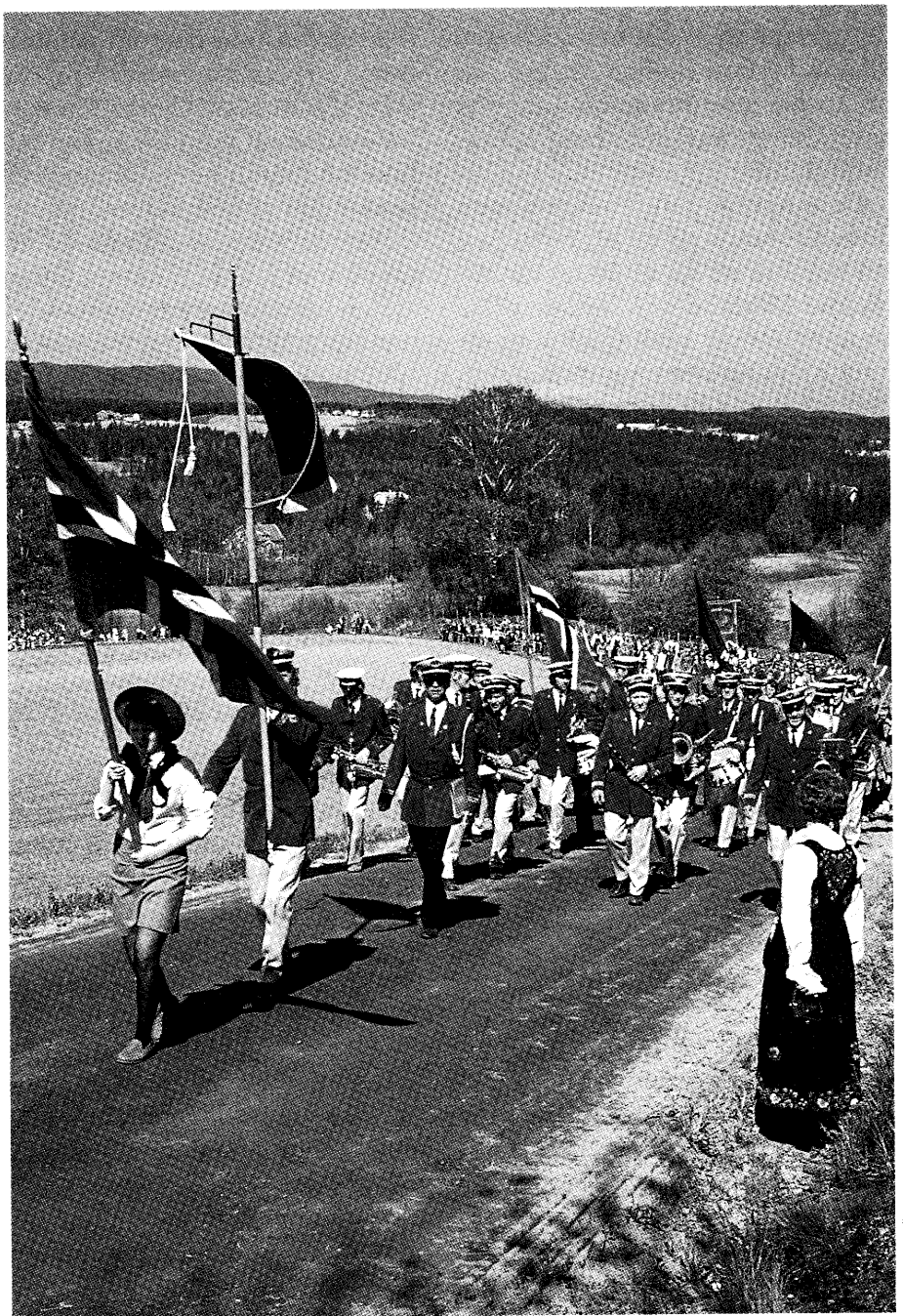

BILD: BORRE DERVO

"Om vi satt uppe i ett flygplan idag", sa han, "så skulle vi i varen-
da bygd och på varenda plats runt
om i Norge, se ringlande tåg av
barn med en musikkår i spetsen
och norska flaggor i händerna."

Den 17 maj firas därför att Riks-
församlingen på Eidsvoll detta
datum skrev under Norges grund-
lag. I 400 år hade Norge varit ett
lydrike under Danmark. Den ny-
vunna självständigheten blev kort-
varig – stormakterna tvingade in
Norge i union med Sverige, en
union som varade till 1905 – men
grundlagen från 1814 bestod och
var en av världens mest demo-
kratiska. Tidigt började norrmännen
fira dagen, till Carl Johans stora
förtret. Han såg, med rätta, firan-
det som ett angrepp på unionen.

På grundlagens 50-årsdag sjöng
man för första gången national-
sången "Ja, vi elsker dette landet",
och det var nationalsångens förfat-
tare Bjørnstjerne Bjørnson som
1870 fick den geniala idén att låta
ett barntåg med flaggor i händer-
na bli ett inslag i firandet. Fortfa-
rande är barntåget uppför Karl Jo-
hansgate till slottet höjdpunkten
den 17 maj. På slottsbalkongen står
kungafamiljen och hälsar de
många tusen barn som passerar.

Själv har jag dock alltid föredra-
git det lantliga 17 maj-firandet. Det
var härligt att gå i barntåget i den
skira vårgrönskan. Överallt vaja-
de den norska flaggan mot blå
himmel. Vi stannade till och sjöng

och hurrade vid ålderdomshem-
met innan vi fortsatte till kyrkan –
i ny klänning, knästrumpor och
nya skor, som tyvärr allför ofta led-
de till skavsår. Men vem är förnuft-
ig nog att gå med gamla skor en
sådan dag?

Jag var tio år när Norge ockupe-
rades av tyska trupper. Tyskarna
förbjöd oss att fira den 17 maj och
att hissa norska flaggor, det var till
och med förbudet att bära röda
mössor. Vi fäste ett gem i jackupp-
slaget för att visa att "vi håller sam-
man" och firade nationaldagen i
hemmen istället.

Kriget tog äntligen slut och
knappt hade vi fått veta att tyskar-
na hade kapitulerat den 7 maj
1945, förrän barnen hemmavid
spontant bildade ett "17 maj-tåg"
och viftade med flaggor som mås-
te ha varit lättåtkomliga, trots det
tyska förbudet.

Fredsvåren var ett enda rus. Ef-
ter bara ett par dagar kunde vi
köpa svenska tidningar i kiosken,
vi var inte längre avskurna från
omvärlden. Jag minns att norsk-
lektionerna ägde rum utomhus, i
en björkbacke och läraren läste
högt för oss ur Nordahl Griegs dik-
ter, som hade spridits illegalt un-
der kriget. Vi sjöng "Norge i rött,
vitt och blått". Denna 17 maj var
naturligtvis något alldeles speci-
ellt.

Känslorna gentemot Sverige var
ambivalenta. Å ena sidan ryktades
det att Gustav V hade vägrat kron-

prinsessan Märtha och hennes
barn att komma till Sverige, när
kung Haakon beslöt att lämna lan-
det istället för att samarbeta med
ockupationsmakten. Tyska trup-
per hade också fått passera Sverige
på väg till och från Norge. Å an-
dra sidan hade norska barn och
åldringar varje dag i flera år fått
en portion "svensksoppa", vi fick
klädpaket från Sverige och många
norska motståndsmän hade hittat
en fristad i grannlandet. Mest var
vi nog tacksamma ändå och jag
minns att många bar en svensk
flagga i knapphålet den 6 juni 1945
för att hedra broderfolket.

Unionstiden var inte långt bor-
ta. 1905 gjorde min morfar sig be-
redd att kämpa mot svenskarna.
När man räknar den så kallade
"danskettiden", så har Norge sen
1300-talet bara varit självständigt
i 84 år. Det är en kort tid i en na-
tions historia.

Visst är norrmännen supernatio-
nalister, det fick vi inte minst upp-
leva under vinterolympiaden i Lil-
lehammer. Men det har sin förkla-
ring, som jag har försökt antyda
här. Eller som Nordahl Grieg ut-
tryckte det i dikten "17 maj 1940":

*Idag står flaggstången naken
bland Eidsvolls grönnende
traer;
men nettopp i denne time
vet vi vha frihet er.* □

Aase Bang

Röster på stan om nationalism

Berit Johannesson:

– Det positiva i nationalism kan
vara att känna stolthet över sitt
lands historia. Känna trygghet i det
vi har och i den man är. Känna att
man är delaktig och att man kan
påverka sin kultur. Det kan då leda
vidare till en generös inställning
mot resten av världen. Det negati-
va i nationalism är när det blir för
egoistiskt: "vi och ingen annan". Ett
begränsat perspektiv med en ag-
gressiv inställning mot den övriga
världen. Det är viktigt att försvara

sin gamla kultur och det som går att
påverka på ett positivt sätt, så att
grupper med en negativ inställning
inte får chans att "ta över".

Birgitta Petersson:

– Nationalism... att sjunga national-
sången eller att hissa flaggan.

Att ha en positiv känsla för sitt hem-
land och att känna sig stolt över det.
Att känna gemenskap. Negativt blir
det när man tror att man själv är bät-
tre än andra, det är då det kan leda till
förtryck.

Ingrid Ivarsson:

– Jag tycker att ordet nationalism
klingar dåligt. Men egentligen så
beror det ju på syftet....

Det är negativt om man höjer sitt
eget land till skyarna och utestäng-
er andra. Men om man värdesätter
sig själv på ett positivt sätt så att
det kan leda till att man även vär-
desätter andra, då är det positivt. □

Karina Gustavsson

Toni Morrison skriver för svarta

År 1993 tilldelades Toni Morrison nobelpriset i litteratur för att hon "genom en romankonst präglad av visionär kraft och poetisk pregnans levandegör en väsentlig sida av den amerikanska verkligheten".

Aulan är fylld till sista plats av vita när Toni Morrison talar. Svenska Akademiens ständige sekreterare Sture Allén är en av dem. Tillsammans med Monica Lauritzen, producent vid Sveriges Radio, leder han samtalet med 1993 års nobelpristagarinna i litteratur.

Vad är Förenta Staternas historia? Debatten i USA pågår. Alltför mycket och alltför länge har den vita europén stått i historieböckernas fokus, menar kritikerna. Indianer, afrikaner, asiater och latinamerikaners roll har inte erkänts och belysts i en rättvis omfattning. Men förändringar sker. Det finns nya historieböcker där man har vidgat perspektiven på USA:s utveckling. Där den amerikanska historien inte längre börjar med de engelska pilgrimsfädernas ankomst till Nya England på 1620-talet, utan långt tidigare. Det är just viljan att visa en annan del av landets historia som driver Toni Morrison att skriva.

Det var i början av 1500-talet som de europeiska kolonistörerna började importera kraftigt byggda negerslavar från Västafrika till gruv- och plantagearbete, eftersom man inte tyckte att indianerna var tillräckligt starka för det arbetet.

Sammanlagt såldes cirka 20 miljoner slavar från Afrika till den amerikanska kontinenten. År 1808 förbjöd USA importen, men smuggling förekom ändå. År 1865 upphörde slaveriet i USA, efter sydstaternas nederlag i inbördeskriget. Det är afroamerikanernas del av historien och den amerikanska kulturen och vardagslivet som Toni Morrison gör synligt genom sitt författarskap.

"Toni Morrison är en språkkonstnär av yppersta slag. Hon söker sig in i språket självt, detta språk som hon vill befria från rassmidda bojor. Och hennes bojor har poetisk lyster." (Sture Allén, pressmeddelande 1993-10-07.)

Här i Göteborgs Universitets aula berättar han att Toni Morrison fått priset för sitt rika och uttrycksfulla språk med vilket hon beskriver en väsentlig aspekt av det amerikanska samhället.

– Språket reflekterar samhället, säger hon till den andäktigt lyssnande åhörarskaran.

Några dagar tidigare har Toni Morrison hållit sin bejublade nobelföreläsning om Språket i börsalen i Stockholm. Genom allegorier, berättelser vars olika detaljer har en dold innebörd, talade hon

om sin rädsla för språkets utarmning. Hon talade om den erfarna författaren som oroar sig för det språk hon drömmer på, som har givits henne vid födelsen, hur det behandlats, hur det utnyttjats, till och med undanhållits henne i bestämda syften, med mera. Hon talade om faran med utarmning av språket; hon ser den systematiska utplundringen av språket som direkt våld. Hon talade om språket som man använder i patriotismens namn och språket som urholkar själen.

Toni Morrison berättar att hon förundrats över många svarta författares sätt att skriva.

– De förklarar för mig självklara saker, de pratar med någon annan än mig – deras adress är den vite läsaren. Jag tvingade mig att skriva för svarta.

– Nadine Gordimer har betytt mycket för mig, för hon har lyckats skriva både om och för både svarta och vita.

Det var med *The bluest eye* som Toni Morrison debuterade 1970. *De blåaste ögonen*, som kommit ut på svenska i år, skildrar en fattig svart familj i 1940-talets Ohio. Tolvåriga Pecola älskar Shirley Temple över allt annat och ber till Gud varje natt

Bild: Erik Yngvesson

om blå ögon. Om hon fick det är hon övertygad om att hon skulle bli vacker, älskad och lycklig. (Vad som händer i boken tänker jag inte berätta, utan det får ni läsa själva.) I New York Times skrev John Leonard om boken:

"*The bluest eye* ställer frågan varför vi slösar bort så mycket skönhet i det här landet. Med skönhet menar jag det svarta; slöseriet begås av det kulturella maskineriet som tycks konstruerat för att ta död på alla möjligheter. *De blåaste ögonen* hänför sig till de blå ögonen i den amerikanska myten. Enligt den standarden är svart hud och bruna ögon otillräckliga."

Toni Morrison är vacker, för kvällen iklädd en grå kreation i exakt samma ton som håret.

Hon var 39 år gammal när hennes debutroman gavs ut. Då arbetade hon som förlagsredaktör och var ensamstående med två barn. Idag är hon 63 år och arbetar som professor vid Princeton Universi-

ty, har skrivit ytterligare fem romaner – den senaste *Jazz* som kom ut 1992 – en pjäs (otryckt) och flera essäer.

Cloe Anthoney Wofford, som Toni Morrison egentligen heter, har inte bara skrivit romaner, drama och essäer utan också en gospelsång avslöjar hon.

– Jag kommer från en mycket musikalisk familj. Speciellt min mamma sjöng allt och alltid. Jag och min syster skickades på musiklektioner, vi trodde att det var något fel på oss eftersom alla andra i familjen sjöng utan att behöva ta lektioner – men det var ingen som kunde läsa noter.

– Musik är en form av kommunikation, ett sätt att hålla historien levande.

Både hennes mor och mormor lär också ha varit fantastiska historieberättelser, av bland annat spökhistorier, men också traditionella berättelser, myter och legen-

der som fört afroamerikanernas historia vidare.

Toni Morrison talar om hur viktigt det är att skratta.

– Det är mycket seriöst att skratta. Skrattet har en psykisk och emotionell kraft. Det ger kraft att skratta istället för att gråta. Det är mycket svårare att analysera skratt än gråt.

Det är just ett lågmält skratt som går genom publiken när nobelpristagarinnan talar om att man ska se upp med det underförstådda språket.

– Jag skulle aldrig kunna skriva en var svart och en var kuban eller en svart man kom in genom fönstret till exempel.

Nej, hur skulle någon i publiken kunna skriva något så tokigt som till exempel att hela aulan var fylld av vita – om man tänker efter är det skrattretande, men man skulle också kunna gråta. □

Gunnel Atlestam

Äpplen och päron...

"Jag skulle aldrig kunna skriva en var svart och en var kuban", sa Toni Morrison och publiken skrattade förstående.

Vad är en kuban? Vad är en svart? Beskriver det nationalitet, folkslag, utseende...? Är det inte att blanda ihop äpplen och päron? Kan inte en kuban vara svart? Vet man vilket land en svart kommer ifrån eller har det underordnad betydelse?

Nej, vi tar det där med britterna istället. Jag kastade mig över Göteborgs-Postens söndagsbilaga i slutet av november förra året (strax efter det att Toni Morrison fått sitt nobelpris) ett stort uppslag om Storbritannien - min makes hemland. Ögonen fastnade på rubriken FOLKSLAG, ja nu skulle jag få reda på vem min man verkligen är! Men döm om min förvirrade förvåning, här var inte bara äpplen och päron utan både bananer och apelsiner också.

"FOLKSLAG: Britter (engelsmän, skottar, walesare, nordirländare), svarta, indier, pakistanier, bangladeshare, kineser, västindier, afrikaner."

Vad står det egentligen?

Vad är det för färg på britterna? Är de vita, gula och/eller röda? För svarta kan de ju tydligen inte vara, svarta tycks vara ett folkslag för sig, men är inte afrikaner ofta svarta, varför står det då afrikaner för sig eller är det bara vita afrikaner som ska gå in under den rubriken, förresten finns det inte flera olika länder i Afrika precis som i Asien, varför är dessa mer specificerade; indier, bangladeshare etc, och är egentligen inte skottar och nordirländare samma folkslag ...??

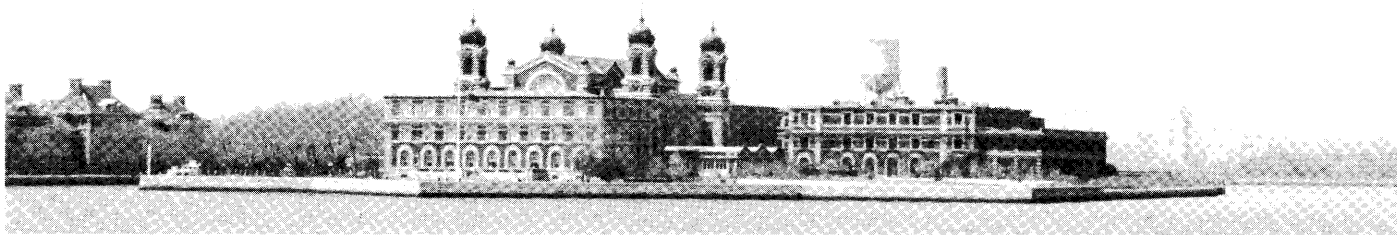
Sanningen är väl den att befolkningen i Storbritannien har ett mycket blandat ursprung. Att särskilja de olika befolkningsgrupperna eller att försöka fastställa hur stor andel de upptar i den

nuvarande befolkningen är nog omöjligt.

Min man och hans kamrat har växt upp på samma gata, gått i samma skola, den ena lär ha rötter i Holland den andra i Sierra Leone, den ena är svart den andra är vit – men båda är engelsmän, båda är britter. Båda är äpplen, bara skalet ser olika ut.

Man skrattar inte åt "dumheten" i Göteborgs-Posten, utan registrerar troligen bara vad som står. Men det värsta är att det finns en fara, att små små lager av fördomar och okunnighet som läggs i det undermedvetna lätt kan växa och komma upp till ytan. Toni Morrison vet nog vad hon pratar om när hon säger att man måste vara på sin vakt mot vad som döljer sig bakom ord och uttryck.

Gunnel Atlestam

Ellis Island

– porten till drömmarnas land –

Mellan åren 1892 och 1954 var Ellis Island nålsögat genom vilket alla invandrare till Amerika som reste 3:e klass måste passera för att nå drömmarnas land. Men väl igenom lurade oväntade faror på de godtrogna nya medborgarna.

Allt de ägde i världen fanns packat i korgar och kistor, som de måste lämna i stora hallen då de skulle upp till andra våningens kontrollstation.

Tolv miljoner människooöden väntade här på att styras in i sina strömfåror. Av dem var det trettiotusen som aldrig fick drömmen uppfylld, som återvände till armod, förföljelse eller fängelse.

Men nålsögat var inte den sista prövningen. Många immigranter utnyttjades av samvetslösa *contractors* som fick dem att skriva på arbetskontrakt på farliga arbeten till låga löner. Särskilda socialarbetare utsågs för att ta hand om och lotsa iland invandrarna till olika föreningar som åtog sig att skydda dem från detta.

För dem som av någon anledning hölls kvar på Ellis Island i väntan på utredning var Immigrant Aid Society en ljusglimt i tillvaron. Den ideella föreningen ordnade med musikprogram, gudstjänster och julfirande.

"De tycker att vi lättar upp tillvaron för dem med våra dagliga besök... Men framför allt... de behöver vår vänlighet... Ingen enda människa kan tala alla de cirka tjugofem språk som passagerarna på Ellis Island pratar – men genom att dela ut förnödenheter efter språktillhörighet får nästan alla som behöver det, den vänliga uppmärksamhet de behöver", berättade en dåtida av dessa hjälpande.

För att försäkra sig om att invandrarna behandlades korrekt och ärligt på sina vidare färder, reste särskilda emigrantinspektörer inkognito på tågen, som förde dem till deras olika destinationer.

Numera är Ellis Island inrättat som museum. Jag stiger med bävan in i den stora ankomstsalen, hör ett svagt eko av alla de röster, alla de språk som med ängsligt tonfall ljudit inom dessa väggar. Här fick de lämna ifrån sig sina väskor, koffertar och knytan för att gå vidare upp till andra våningens förhörssrum, där det avgjordes om de dög eller inte. De allra flesta släpptes genast igenom och var fria att börja sina nya liv. □

Elin Wägner:

Från Seine, Rhen och Ruhr

– starka ögonblicksbilder från en av Europas djupa krisperioder –

Elin Wägner föddes 1882. Årtalet är viktigt. Hon var ung kvinna när rösträttskampen blev livlig. Många rösträttskvinnor anklagades för militanta metoder, särskilt de engelska suffragetterna. Det är sant att de vandaliserade. Visserligen i desperation på samma sätt som nedtryckta grupper måste göra i alla tider. De var dock inga revolutionärer. Den skada de åstadkom var materiell. Det kan inte jämföras med aggressivitet som kostar mänskligt blod.

De olagliga aktionerna gjorde att propagandan kunde framställa dessa kvinnokämpar som farliga och krigiska. Men faktum är att de flesta var pacifister. Det gällde i många länder; det gällde i Sverige. Den rösträttsrörelse som Elin Wägner skolades in i var stark och stridbar i sakfrågor, och mycket fredlig i aktioner. Till detta skede av kvinnohistorien hör att rösträttskvinnor bildade olika slags allianser. De hade på programmet inte bara rösträtt åt alla, utan också fred mellan nationerna. Mitt under det brinnande första världskriget möttes dessa kvinnogrupper. Det mest berömda mötet ägde

rum i Haag 1915. Medan fientligheterna djupnade och stelnade i skyttegravarnas lera, satt kvinnor från stridande parter i samma kongresshall och slogs på sitt vis för freden mellan folken och den lika rösträtten.

Det är här Elin Wägner hörde hemma. Här fann hon sina meningsfränder, här ville hon verka. Ibland har Elin Wagners skönlit-

terära sida uppmärksammats mest. Och det är rätt att de storartade romanerna och novellerna har sin plats i litteraturhistorien. Wagners kulturhistoriska känsla, hennes språk och fantasi var anmärkningsvärda. Men detta får inte

skymma hennes politiska sida. Hon var mycket jordnära; det glöms ibland. Det handlade om att sätta sig in i lagstiftning i detalj, att åta sig kommunala förtroendeuppdrag på hemmaplan. Det handlade om att resa ut, se med egna ögon och intervju personer på den internationella arenan. Hon arbetade som grävande journalist. Hon rapporterade i pressen. En del av detta finns lättare åtkomligt i böcker. En av de viktiga heter *Från Seine, Rhen och Ruhr* (1923). Först verkar den vara ännu ett avsnitt i den mångsekelgama fientligheten mellan Tyskland och Frankrike. Men Wägner ser annat och mer. Hon uppfattar Europas dilemma, hon diskuterar psykologiska ingredienser och reali-

teter. Hon vill söka det som mänskligt förenar personer i skilda länder; inte det som gör dem till ärkefiender. Hon väger in moral och

etik som självklara storheter, av samma värde som gränser, nationalbudgetar och livsmedelstillgångar.

Utgångspunkten för henne denna gång var Versaillesfreden, efter vapenstilleståndet 1918. Dess berömda villkor anses numera vara skräckexempel. Innehållet dikterades av hämnd och revanschlystnad, särskilt från Frankrikes sida, det vill säga från rigida generalers. England ville gå mildare fram mot det krossade Tyskland. Fransmännens tanke var att ge Tyskland en sådan minnesbeta att man aldrig mer tänkte tanken krig. Att kränka och knäcka en människa ger aldrig frihet och försonlighet, inte heller nationer. Alla kloka människor i samtiden, däribland en internationell auktoritet som Ellen Key, varnade förgäves för vad som skulle spira ur traktaten i Versailles. Utrikespolitiskt sakkunniga talade redan då om att ett nytt världskrig låg inuti fredsvillkoren, som en tickande bomb.

Segermakterna hade ockuperat Tyskland väster om Rhen. Orosvärder fanns på många håll. Elin Wagner reste i början av 1920-talet i England, Frankrike och Tyskland för att försöka tolka stämningarna där. Hon träffade hög som låg. Hon satt på kaféer med arbetare och arbetslösa; hon fick företräde i ministerier. Och hon var med om Ruhrockupationen. Det hette att Frankrike var trött på att kraven i krigsskadestånden inte helt uppfylldes. Ett konkret exempel: skadestånden skulle delvis betalas in natura, med leveranser av kol och stål med mera. Med tanke på att Tyskland var utarmat efter kriget var de dagliga leveranserna av 50 koltåg en förbluffande prestation och plikttrogenhet, kan man tycka utifrån. De frös och svalt själva, hellre än att ge upp de

villkor man undertecknat. Men fullt ut kunde de inte klara avtalen. Frankrike ryckte då in i Ruhrområdet i januari 1923. Elin Wagner kom dit direkt från Frankrike. Hon hade den franska pressens information och såg genast hur vinklad den var. Observera att Elin Wagner inte tog parti för den ena eller andra sidan. Hon kritiserade lika skarpt alla förfälskade versioner.

Det hon främst hade ögon för var det andliga och moraliska. Man kan inte kräva ädelmod av den kränkta och besegrade. Oavsett vem som startat ett krig och hur en skuld skall fördelas, så ankommer det till sist på den segrande att visa någon generositet. Resultatet av Ruhrockupationen blev att koltågen gick mera sällan. Leveranserna stördes ideligen av strejker, upplopp och andra skärm-ytslingar. Wagner såg hur marken bereddes för en man som Hitler. Hennes bok från resan hör till de mindre kända och omtalade. Men den ger otroligt starka ögonblicksbilder från en av Europas djupa krisperioder. Utifrån många konkreta fall diskuterar Wagner också de tidlösa frågorna, om människans ansvar, om konsekvenserna av varje handling, om den lilla människans betydelse för sammanhången, om rätt och fel. Hon var själv pacifist och träffade flera andra på resan. För männen var det allvarliga samvetssaker; de bedömdes då som desertörer. Ett typiskt exempel ur Wagners bok är fallet med den franske soldaten som blev krigsfånge och därpå pacifist. Varför?

Jo, hans tyske fångvaktare hade varit hygglig och bland annat delat ut större matportioner än regeln. De hade blivit vänner.

Bland rösträttskvinnorna hade Wagner träffat kväkare. Hon närmade sig dem. Hon blev så småningom själv medlem av Vännernas Samfund.

I boken återger hon episoder från kväkarnas tidiga liv i Amerika. Den nu oskyldiga pojkleken indianer och vita var ju då grymt krig. Kväkarna stod vid sidan av, de ägde inga vapen, de stred ej. Därför skonades de av "de röda". Detta var för Wagner en viktig pusselbit i historien om strategier för fredlig samlevnad. Det hör till kväkarnas historia.

Det är också kvinnohistoria. Amerikanska texter från pionjärtiden beskriver ett halvt hemligt samförstånd mellan indiankvinnorna och kolonistörernas kvinnor. De upprättade sina egna lagar, ett slags inofficiell frizon, vid sidan av männens krigande. Kvinnorna bytte mat mot medicin, de lärde varandra knep om barnsjukdomar. Här är ännu ett av de oskrivna kapitlen i historien.

Elin Wagner hade bestämda åsikter, men var resonabel. Hon ville inte spela ut nation mot nation, eller män mot kvinnor. Hon var en feminist som sökte bundsförvanter även bland män.

Nu i början av 1990-talet, sextio år efter Wagners bok, går våra tankar mycket till Balkan. Skulle vi inte satsa vårt engagemang där i stället för på klassiska verk? Sanningen är att vi får hjälp av Elin Wagner. Till hennes historia flyr man inte från nuet, utan söker upp för att se klarare och förstå något av framtiden. □

Britt Dahlström

Britt Dahlström är litteraturhistoriker och kvinnoforskare.

"Mänskligheten bör utrota kriget innan kriget utrotar mänskligheten"

Elin Wagner

Appell till världens kvinnor

I Paris samlades i april representanter för 83 organisationer från alla världsdelar, till Kvinnors Demokratiska Världsförbunds elfte kongress. Aase Bang, som blev invald i exekutivkommittén som representant för norra Europa, och Erni Friholt från Svenska Kvinnors Vänsterförbund var bland andra där. Alla kvinnor enades kring följande:

Vi är miljoner kvinnor i fem världsdelar. Vi har olika livsbetingelser, olika kulturer, olika erfarenheter. Men gemensamt har vi viljan att kämpa mot allt som hotar kvinnornas och folkens rättigheter. Gemensamt har vi längtan efter jämställdhet, värdighet, självständighet, oberoende, social rättvisa och fred. Förenade i Kvinnornas Demokratiska Världsförbund finner vi, var och en av oss, styrka i solidariteten med de andra.

Vi är solidariska med alla de som känner krigets rädslor, lidande och våld.

Vi är solidariska med alla de som utstår förtryck, är fängslade av politiska orsaker, lever under utländsk intervention; med de som bor i ockuperade områden, är tvångsförflyttade, deporterade, på flykt.

Vi är solidariska med alla de som lider av underutveckling, hunger, uttorkning, som måste ägna all sin energi åt överlevnad för sig själv och sina barn; alla de som är offer för sjukdomar, för analfabetism.

Vi är solidariska med alla de som utstår rasism, med de som idag frigör sig från apartheid.

Vi är solidariska med alla de som är de första offren för den ekonomiska politik som leder till arbetslöshet, ojämlikhet och misär.

Ansikte till ansikte med dessa lidanden, dessa orättvisor, är vi också miljoner som bjuder motstånd, som försvarar våra rättigheter, som kämpar mot alla former av diskriminering och herraväld, som vill vara delaktiga i beslut som gäller oss själva och som gäller mänsklighetens överlevnad.

Vi är miljoner som önskar en värld utan kärnvapen, en värld i fred.

Kvinnornas världskongress i Peking ska ge oss möjlighet att ännu starkare berätta för hela världen om våra krav, våra hopp, våra drömmar. Vi behöver vara enade och flera för att göra oss hörda.

Kvinnornas Demokratiska Världsförbund är öppet för alla kvinnoorganisationer och feministiska rörelser som solidariskt delar våra värderingar om jämställdhet, fred, utveckling och demokrati.

Vi ber er förena er med oss.

Det där med strumpor.....

Jag har en syster som är blåstrumpa – kvinnor som ägnar sig åt litteratur; litterära salonger med mera. Dessa fanns i England redan på 1700-talet, men först i slutet av 1800-talet kom "bluestockings" till Sverige. Åtminstone en syster är rödstrumpa – beteckningen avser socialistisk kvinnosaks-kvinna. Rödstrumporna blev först aktuella i USA och Danmark under 1970-talet. Självt är jag nätstrumpa –

rikstäckande feministiskt nätverk. En annan syster kanske trivs bäst i ullstrumpor som lär finnas inom miljöpartiet. Efter att ha varit på en äldreomsorgskonferens häromdagen är jag övertygad om att det är dags att bilda gråstrumporna – många äldre pensionärer (oftast kvinnor) behöver varandra för att inte känna sig ensamma och övergivna. Men alla strumpor är egentligen Stödstrumpor – enligt min

anlitade språkexpert kan Språknämnden för dagen inte fastställa ordets första uppdykande eller ursprung men innebörden är tämligen klar: "kvinnor som stöder varandra". Och I dagens politiska småblåst är det nog bäst att man förser sig med flera par strumpor, till exempel rödstrumpor, stödstrumpor och nätstrumpor!

Gunnel

BILDTS BREVLÅDA

VI MÄNSKOR har testat Carl Bildts elektroniska brevlåda. Det innebär att vi via vår dator skickat några frågor som han fått upp på sin dataskärm och sedan har vi fått ett svar tillbaka på vår dataskärm – inte alls dumt. Fast svaret...

Statsministern har basunerat ut i massmedia att detta är tidens melodi när det gäller kommunikationssätt. Han har till och med "pratad" med Bill Clinton via den elektroniska brevlådan. Statsministern läser själv all post, säger han, men en del svar har han överlåtit...

Vi ställde två frågor som vi sa anknyter till nästa nummer av Vi Mänkor: Vad är nationalism för dig? Har regeringen någon alternativ handlingsplan i fall en majoritet av befolkningen röstar nej till medlemskap i EU? Se svaret bredvid.

(Tilläggas bör kanske att Niklas Claesson är 21 år, läser juridik och tidigare har varit vice ordförande i Moderat Skolungdom.)

Tack för Ditt meddelande till Carl Bildt. Han har bett mig att svara på det.

Tyvärr hade Carl inte tid att svara själv på dina frågor, men jag har vissa "stolpar":

-Vad är nationalism för dig...

-Att vara stolt över sitt land. Att känna att man gör nytta för sitt land, samtidigt som man känner att det är nyttigt att bo i landet.

-Har regeringen någon "alternativplan" om det blir Nej i EU-omröstningen...

-Givetvis funderas det på hur vi skall agera i sådana fall, men kanske framför allt hur EU reagerar på ett svenskt nej. Hur Sverige måste agera är i mångt och mycket beroende över hur EU agerar. Planen är dock att någon "alternativplan" inte ska behöva komma i bruk.

Halsningar,

Niklas Claesson, politiskt sakkunnig i Statsrådsberedningen

Jämställdhetsarbete... vad är det?

Jämställdhetsarbetet framöver måste i ökad utsträckning ta hänsyn till det ojämna maktförhållandet mellan könen och kvinnors och mäns skilda villkor i samhället.

Kvinnors inflytande måste öka och deras villkor måste förbättras.

Kvinnor och män måste dela ansvaret för arbetet med hem och barn.

Delad makt – delat ansvar.

Detta är en del ur regeringens proposition om jämställdhetspolitiken, som lagts på riksdagens bord.

Där står vidare att kvinnor och män skall ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Samma möjligheter till ekonomiskt oberoende liksom lika tillgång till utbildning. Ett

mål är att uppnå frihet från sexualiserat våld.

Sammanlagt skall 40 miljoner satsas i jämställdhetsarbetet. Det skall bli mer pengar åt JÄMO, som får mer att göra också.

SCB skall redovisa mer, länsexperter skall tillsättas i varje län, en näringslivsakademi skall tillsättas, för att öka kvinnliga chefer, ett projekt att få in unga kvinnor i statliga styrelser och kommittéer skall få pengar, en förordning om jämställdhet i statlig verksamhet skall skärpa ansvaret därstädes, en utredning kommer att tillsättas för att ta reda på hur det ligger till med jämställdheten inom familj och samhälle.

En utredning skall tillsättas att ta reda på hur män och kvinnor bemöts inom sjuk- och hälsovården.

Vad är detta?

Jag tycker att

– nu skall det vara slut på utredningar och projekt,
– fram för lagar som bekräftar jämställdheten.

Är man jämställd så kan den inte öka. Den som inte följer lagen skall straffas.

Men det skall inte vara avdragsgillt!

Zaida

Striden om stjärnan

– konflikten i Makedonien –

Konflikten mellan Grekland och före detta Jugoslaviska republiken Makedonien (FYROM – Former Yugoslav Republic of Macedonia) är en ny fas av en regional konflikt i Sydbalkan, med rötter i historien. Konflikten har sin utgångspunkt i den makedonska nationalstatsprocessen. Den "makedonska" självständighetsförklaringen hösten 1991, aktualiserade den sedan 1940-talet latent nya makedonska frågan och konflikten mellan Grekland och FYROM intensifierades. Grekland försöker förhindra att den nyproklamerade staten skall erkännas internationellt under namnet Makedonien och kräver att den nya staten inte skall använda de historiska makedonska symbolerna. Den nya statens flagga dekoreras av den antika makedonska dynastins stjärnblem, den så kallade Vergina-stjärnan. Grekland kräver också att FYROM skall ta bort de författningsklausuler som antyder territoriella anspråk på den grekiska norra regionen (som också kallas Makedonien). FYROM å sin sida insisterar på namnet Makedonien likaväl som att använda de omtvistade symbolerna.

EU:s försök att lösa tvisten har misslyckats. Frågan har övergått till FN. Efter en långdragen mangling har man beslutat att välja in den nya staten i FN, under det provisoriska namnet Former Yugoslav Republic of Macedonia (FYROM), men att inte hissa dess omtvistade flagga. Tvisten överfördes till FN-medlare, men frågan har hamnat i bosnienkrigets skugga utan några som helst framsteg. I Grekland ser man en ekonomisk blockad som den sista utvägen för att sätta kraft bakom orden, trots de ekonomiska förluster detta kan föra med sig även för Grekland. Varför har Grek-

land så kraftfullt försökt att förhindra ett internationellt erkännande av FYROM under namnet Makedonien? Varför insisterar man i Grekland att anklaga FYROM för stormakedonsk nationalism? Är Greklands agerande och oro obefogad? Dessa frågor kan inte besvaras enkelt och entydigt. De måste sättas i relation till a) frågans historiska rötter, b) konfliktens säkerhetspolitiska dimensioner samt c) hur konfliktparterna upplever och definierar problemet.

De historiska makedonierna var en "kvarbliven rest" av norrifrån invandrade greker. På grund av otillgängliga geografiska förhållanden förblev de relativt isolerade från de övriga grekiska stammarna i södra Grekland. Deras vagga under 600-talet f Kr uppges vara den nuvarande grekiska provinsen Kastoria. Under de följande århundradena stärktes successivt de kulturella och kommersiella förbindelserna mellan Makedonien och södra Grekland. Detta ledde så småningom till en sammansmältningssprocess. Källorna, på vilka de grekiska stammarnas särart grundades, utplånades successivt. Makedonier, atenare, spartaner osv, blev således så småningom alla hellenes (greker). Efter romarnas nederlag, 148 f Kr, upphörde även statsbildningen Makedonien. Detta innebar "slutet på Makedoniens historia".¹⁾ Efter detta inleddes ett månghundraårigt historiskt skede, vid vilket termen Makedonien miste sitt gamla specifika etnologiska och geografiska innehåll. I de efterföljande romerska, bysantinska och ottomanska imperierna förblev termen Makedonien endast en förvaltningsprovinsbeteckning, med allehanda geografiska omfång och befolkningssammansättning.

Under 600-talet e Kr trängde sydslaviska stammar fram till Balkanhalvön. I den historiska regionen Makedonien bosatte de sig främst på landsbygden. Kustrakterna och stora kulturella befolkningscentra, såsom Thessaloniki, förblev grekiska.

Under den ottomanska epoken (1400–1913) blev det stora etnologiska förändringar i området. Det bidrog till att den etniska mångfalden i den historiska regionen Makedonien blev ännu mer komplex. En samtida källa beskriver den kaotiska etnologiska situationen i området under 1800-talets slut på följande sätt: "Befolkningsförhållandena inom detta område äro sällsynt förvirrade. Bland invånarna... finnas... turkar, greker, bulgarer, serber, rumäner och albaneser..."²⁾ Lägga märke till att källan inte nämner någon folkgrupp med namnet makedonier.

Det bör än en gång understrykas att under denna tid hade termen makedonier inte den moderna innebörden av en distinkt etnisk folkgrupp. Alla de kristna invånarna i regionen Makedonien använde den regionala identitetsbeteckningen parallellt med sin nationella eller religiösa. Grekerna kallade sig själva Makedones, slaverna Macedonci och valakerna Macedoneni. Termen Makedonien användes i de internationella affärerna uteslutande för att referera till den geografiska regionen.³⁾ Termen Makedonien fick inget etnologiskt innehåll förrän efter 1945, när den moderna jugoslaviska delrepubliken Makedonien skapades.

Under 1800-talet nåddes Sydbalkan av nationalismens idéer. Den allmänna kristna mobiliseringen mot den

turkiska överhögheten för självbestämmande ledde successivt till att tre sydbalkanska nationalstater grundades i de mest homogena landsdelarna: en grekisk i södra Grekland, en serbisk i norra Serbien och en bulgarisk i norra Bulgarien. Alla tre reste "rättmätiga" territoriella anspråk på den historiska regionen Makedonien.

På grund av den märkliga folkkomplexiteten fick den nationella mobiliseringen i regionen en komplicerad karaktär, som så småningom mynnade ut i den beryktade makedonska konflikten. Den ledde slutligen till balkankriget (1912–1913). Vid freden i Bukarest den 10 augusti 1913 fördelades den historiska regionen Makedonien mellan Grekland (ca 51%), Serbien (ca 39%) och Bulgarien (ca 10%).⁴⁾ Efter balkankriget inkorporerades de makedonska delarna med de tre balkanländerna och ingick sedan dess i deras respektive nationalstatsprojekt. Den etniska rensningen, de omfattande befolkningsomflyttningarna och utbytena, som skedde före, under och efter balkankriget bidrog också till att skapa mer homogena etniska förhållanden i de tre makedoniendelarna. Den serbiska delen inkorporerades med Serbien (senare Jugoslavien) såsom en sydserbisk provins och fick efter 1929 den administrativa beteckningen Vardarska Banovina. Den slaviska befolkningen i detta område betraktades som sydserber av den serbiska makteliten. Under mellankrigstiden utsattes de för en genomgående "serbifiering" för att integreras med Storserbien. Detta framkallade stark antiserbisk opposition och stärkte de probulgariska känslorna i en del av befolkningen. Den bulgariska ockupationsarmén under andra världskriget hälsades där som befriare. Massiv propaganda och assimilationsåtgärder vidtogs av den bulgariska ockupationsmakten för att övertyga befolkningen om deras bulgariska nationalitet. För att övervinna de probulgariska känslorna i området tog Tito 1943 initiativ till att organisera en motstånd-

rörelse och bilda ett regionalt "makedonskt" kommunistparti med projugoslavisk orientering. Senare, i november 1943, beslutades att Jugoslavien skulle bli federativ stat och att den forna sydserbiska provinsen skulle bli en av Jugoslaviens sex delrepubliker under namnet Makedonien, samt att dess befolkning skulle få nationsstatus. Det bör understrykas att det var första gången som den slavomakedonska folkgruppen betraktades och erkändes som en distinkt makedonsk nationalitet. Titos svar i makedonienkonflikten (som alltså bestod i att döpa om den forna sydserbiska provinsen till Makedonien och dess befolkning till makedonier, samt att upphöja dess politiska status till autonom republik) var ett politiskt beslut betingat av regionala maktpolitiska ambitioner samt av inre maktbalanshänsyn.

Genom att döpa om den slaviska befolkningen till makedonier och erkänna dem som en distinkt makedonsk nationalitet kunde Tito på så sätt utnyttja detta som en maktpolitisk fördel gentemot Grekland och Bulgarien, vilkas slaviska folkgrupper ansågs vara "makedonska" minoriteter. Monopoliseringen av termen Makedonien upphöjde således Jugoslavien till den uteslutande arvtagaren av en olöst och flammande makedonienkonflikt vars lösning Tito främjade. Den ena delen av det historiska Makedonien, det vill säga den Jugoslaviska, var enligt jugoslavisk uppfattning "befriad". Det gällde nämligen sedan att "befria" de andra två delarna, den grekiska och den bulgariska. Titos lösning kom också som en välsignelse för den slavomakedonska befolkningen som var dödströtta på turerna mellan tvångsserbifiering och tvångsbulgarisering.

Med Titos hjälp formades en regional "makedonsk" kommunistisk maktelit, som så småningom blev den styrande "nya klassen". Ett makedoniseringsprojekt inleddes. Dess bärare var den nya regionala makteliten, vars intressen identifierades med projek-

tets framgång. Nu gällde det att övertyga den lokala befolkningen om att de varken var serber eller bulgarer utan makedonier. Den styrande elitens främsta mål blev därför att successivt framkalla en makedonsk nationalism och därmed skapa en makedonsk nation.

Den viktigaste grogrunden för den nya nationens kollektiva identitet blev således den regionala beteckningen Makedonien, men framförallt omtolkningen av historien. Genom att medvetet förväxla de båda makedonienbegreppen, det vill säga det geografiska och det etnologiska, fick en del av den gångna historien som utspelades i regionen Makedonien ett nytt etnologiskt innehåll. Detta blev därigenom den nyformade "makedonska" nationalitetens historia. Viktigt i sammanhanget var att eliminera den grekiska närvaron från regionen Makedonien. På så sätt kunde man lättare tillägna sig det antika Makedoniens historia. FYROM:s försök att tillägna sig det historiska Makedoniens symbol (Vergina-stjärnan) är ett steg i denna riktning.

Grekland har sedan Balkankrigets slut betraktat makedonienfrågan som ett, för grekiska intressen, framgångsrikt men avslutat kapitel. Greklands reaktion mot makedoniseringsprojektet på 1940-talet tvingades av globala strategiska skäl att omvandlas till en latent misstänksamhet. I och med Titos brytning med Moskva 1948 svängde västmakternas politiska taktik. Nu utövades i stället påtryckningar på Grekland för att acceptera den nya situationen, det vill säga att beteckningen Makedonien användes av en slavisk nation.

Greklands nuvarande agerande i frågan är snarare kulturellt betingat än motiverat av politiska hänsyn. Grekerna anser sig vara historiskt berättigade till det historiska Makedonien och dess kulturella arv. Det kulturella arvet utgör en viktig källa för gre-

(forts. s 33)

Song of Be eller Luktar det regn?

Song of Be

The smoke in the flames
of the fires of Bushmanland
The honey – gold of the grass
and the wind singing through.
The scent of sweetness in the air
and the soft, grey dust
– before our footsteps
were blown out.

Lesley Beake

(*Song of Be*, Maskew Miller Longman, 1991)

Helst skulle ju alla människor i hela världen få möta varandra i ett nära samtal. Men det går ju inte. Det är här kulturen kommer in och hjälper oss att förstå varandra. Teaterföreställningen *Song of Be* eller *Luktar det regn?* är ett exempel på det. Den handlar om en ung bushmankvinna i Namibia. Men den kommer också att handla om mig. Och dig.

Fördomar bottnar i rädsla och okunskap. Det okända blir ett hot. Receptet mot fördomar måste då vara kunskap. Men kunskap uppfattas alltför ofta som torra fakta, staplade på varandra.

Insikten, den djupa kunskapen, som omfattar vår innersta känsla är svårare att nå.

–Berättelsen om Be lyckas med det svåra, att göra det okända djupt känt, säger Lena Dahlén,

Song of Be eller *Luktar det regn?* är en teaterföreställning av och med Lena Dahlén. Med berättelsen om Be förmedlar hon ett nära porträtt från södra Afrika.

som sätter upp föreställningen. Den väcker frågor som rör vår egen inställning och kultur, såväl som andra människors livsvillkor och tankar.

1992 deltog Lena i ett u-landsseminarium i SIDA:s regi och fick då ta del av Lesley Beakes bok *Song of Be*. Lena såg berättelsens förmåga att väcka tankar och gripa en bred publik och bestämde sig för att försöka göra en teaterföreställning av texten.

– Det finns få porträtt från Afrika i vår litteratur och teater. Det är mest musik därifrån vi kommer i kontakt med. Jag tyckte att det skulle vara spännande att sprida en nära skildring från Afrika.

Historiskt perspektiv

Song of Be eller *Luktar det regn?* är en teaterföreställning av och med Lena Dahlén. Hon tar oss med till Namibia år 1990, en förändringarnas och omvälvningarnas tid. Genom Bes ögon skildras tiden kring Namibias självständighetssträvanden. Genom hennes funderingar och frågor ger föreställningen också ett historiskt perspektiv.

– Men frågorna som ställs är allmänmänskliga och därmed förståeliga för oss, säger Lena. Samhället hon lever i ser annorlunda ut, men det är ändå lätt att förstå hennes liv. Verkligheten skildras just så motsägelsefull och komplicerad som den är. Vi inser svårigheter, men ser också att det finns hopp.

Stöd av SIDA

Lena bor utanför Alingsås och har vid sidan av skådespelandet arbetat som dramalärare, bibliotekarie och konstpedagog. Under åtta år har hon satt upp egna föreställningar där hon själv stått för allt från textbearbetning till rekvisita och själva framförandet.

– Att jag arbetar helt ensam beror mest på praktiska omständigheter. Jag bor på landet, har två barn och började spela teater först när jag var 30 år. Jag hade texter

som jag ville göra något av och då var enda möjligheten att göra något själv.

Vad gäller föreställningen om Be har hon fått regihjälp av Henric Holmberg och stöd från SIDA för att producera den. Sedan hösten 1993 framför hon den på gymnasieskolor, folkhögskolor, föreningsmöten, museer och bibliotek.

– Det börjar lossna mer och mer nu. Men i början var det trögt att komma ut med föreställningen. Jag tror det beror på att vi inte har några bilder från Afrika, förutom de som påminner oss om vårt dåliga samvete. Säger man Afrika associerar vi till bilder av krig och svält.

– Efter en föreställning sa en man: "Egentligen är det inte så synd om henne." Måste porträtt från Afrika bygga på att vi tycker synd om någon? Är det inte snarare så att det handlar om rättigheter? Det är svårt att se någon som vi tycker synd om som en värdig medmänniska.

Det är årsmöte för FN-föreningen i Göteborg. Föreningen har under det gångna året bland annat arbetat med ett projekt till stöd för gatubarn i Namibia och Lena är inbjuden för att framföra sin teater.

Mötet hålls i Stadsdelsnämnden Linnéstadens nämndsal, en sal som inte är tänkt för teaterföreställningar. Men Lena har ställt undan stolar och gjort plats för scenen. På golvet har hon strött sand. På väggen hänger hon en mobil, en pilbåge och koger från Namibia. På ena sidan av scenen står en gammal plåthink, en herrsko och några böcker. På andra sidan ligger en T-shirt.

Det är lördag förmiddag. Lokalens fönster sprider ett nymornat ljus. Mörkläggningen fungerar inte och någon ljussättning kan det inte bli tal om.

Vi i publiken sitter i en halvcirkel runt scengolvet. De yttre förutsättningarna är enklast möjliga, ändå händer det märkliga att vi låter oss förflyttas långt ner till södra Afrika och tar till oss Bes berättelse som om det gällt oss.

Livstrådar

– Jag har just dödat mig själv.

– Jag hade tänkt att det skulle gå fort – men när jag skulle sticka pilen i armen...

– Kanske ville jag ha lite mer tid. Tid för att tänka. Tänka på allt det och alla de som är delar av mig.

Med de orden inleds föreställningen. Be blickar tillbaka på sitt

"...and the soft, grey dust/ before our footsteps were blown out."

liv och försöker förstå varför allt blev som det blev.

Hon följer med sin mor från hembyn Aotcha, för att hjälpa sin morfar som arbetar hos en vit farmare. Livet på farmen skiljer sig från det liv hon tidigare levt och hon kan först inte förstå varför hennes mor och morfar stannat kvar. Hon letar efter förklaringar och ser ett mönster växa fram. Hur förutsättningarna för att leva som förr ryckts undan, hur motsättningar och samband ställs mot varandra; generation mot generation, svart mot vit, rik mot fattig, kärlek mot svek osv.

Det är en väv av livstrådar föreställningen handlar om. Varje del i den sparsamma rekvisitan visar sig ha stor betydelse och får symbolisera de olika rollpersonerna och hur de flätas samman med varandra; den vita farmägaren, hans nervsjuka hustru, Bes morfar, hennes mor och Lou, den unge rebellen.

Skuldtyngd

Be skildrar också en ung kvinnas uppvaknande i den vuxna värld-

den. Hon ser en värld där gott inte bara är gott och ont inte bara ont. Hon ser ett mönster av sammanhang och motsättningar och blir den som genom sin unga oskuld pekar på det vuxna inte vill eller vågar se – som barnet i "Kejsarens nya kläder".

Hon är skuldtyngd av sin upptäckt och hittar ingen väg ur det. När vi möter henne har hon stuckit en giftpil i sitt ben. Men dör hon? Den frågan besvaras inte av föreställningen.

–Luktar det regn? undrar Be i sin slutreplik. Och det känns som om det gjorde det. I Linnéstadens nämndsal i ett kallt Göteborg – lukten av ett efterlängtat regn.

–Titeln "Song of Be eller Luktar det regn?" ställer frågan om det är sången om varat, det som pågår och upprepas, eller om det är en förändring på gång, säger Lena. Regnet symboliserar förändring, sången om Be är också sången om varat.

Om man som bushfolket är ett vandrande folk är naturen ens hem och alla naturkrafter starkt närvarande i ens liv. Boken om Be inne-

håller många naturskildringar som ger stämningar och förståelse för hur hon lever. När Lena skulle överföra texten till scen plockade hon bort dessa skildringar och försökte istället få med symboler av betydelse, som vind, sol, sand, stjärnor, eld, vatten.

–Eftersom jag var i Namibia och fick uppleva naturen, hade jag en bild av hur hon levde. Det har underlättat när jag ska gestalta henne. Annars hade jag nog inte vågat lita på att jag förstod.

–Det finns förstås svårigheter med att skildra en människa ur en annan kultur, men det kan också bli ett tydliggörande. Tänk om någon från Namibia gjorde vår historia! □

Text: Evalis Björk
Foto: Marie Hedberg

Lesley Beakes bok *Song of Be* kommer ut i svensk översättning hösten 1994 på Norstedts förlag.

Fakta om Namibia:

Namibia har knappt två miljoner invånare och har kallats Afrikas sista koloni. Först 1990 blev landet självständigt från ockupationsmakten i Sydafrika. Befrielseörelsen SWAPO bildade Namibias första regering efter att FN-övervakade val hade hållits. Regeringen har fört en försoningspolitik som syftar till en konfrontationsfri gemensam uppbyggnad av landet.

Under den sydafrikanska ockupationen infördes ett samhällssystem som i stort sett var en kopia av apartheidsystemet i Sydafrika. Jorden fördelades efter rasgränser och mer än hälften av arealen reserverades för vita, som utgör ca fem procent av befolkningen. Effekterna av apartheid kommer att ta flera generationer att komma över. De vita är fortfarande rikast och friskast.

Namibia har valt en försoningspolitik för att behålla de vita, och därmed också deras kunskap, i landet. Efter självständigheten har många namibier som fått utbildning utomlands återvänt med kunskaper som de kan använda vid uppbyggandet av landet. Namibia har också lärt av andra afrikanska länders frigörelse.

Bushfolket var södra Afrikas första invånare och det finns klippmålningar som visar att de levt i Namibia i minst 27 000 år. De har trängts ut från de marker där de levt i årtusenden. Utan mark, utbildning eller arbete är de idag de mest utsatta i Namibia.

Ända till för 40 år sedan levde bushmännen som jägare och samlare. Sedan dess har deras landområden mer och mer trängts undan och idag har de 33 000 bushmännen i landet inte längre någon mark att jaga på.

Källor: SIDA:s Nyhetsblad, Globen.

En skimrande stjärtfjäder

Vi är på väg i en skranglig liten minibuss till en by ungefär fem mil utanför Ahmedabad i Indien.

Vi är (vid det här tillfället) tio kvinnor från Kvinnofolkshögskolan i det lilla Göteborg, som gör en studieresa till några av Indiens miljonstäder för att med kropp och själ uppleva våra medsystrars kamp för ett människovärdigt liv.

Mycket verkar omöjligt att ändra, som t ex religionens påverkan, kastväsendets följder i realiteten och att mannen fortfarande betraktas som kvinnans "överhuvud". Men det finns förvisso också ljuspunkter! Förvånansvärt många kvinnoorganisationer har bildats och alla bygger på att ge kvinnor ekonomisk självständighet. Det är givetvis den bästa starten till ett tryggare liv för dem.

Med oss i bussen har vi Anila, som är av hög kast och ekonomiprofessor, därtill ett stort, bastant fruntimmer som utstrålar en naturlig pondus och fullkomligt struntar i både kaster och professorstitlar. Det gör vi också, men vad vi inte struntar i är hennes enastående insatser för "Selfemployed Women's Association" som direkt översatt betyder "Självanställda Kvinnors Förening".

Byn vi är på väg till är ett av hennes projekt som har lyckats över all förväntan. Hennes chosefria berättelse om hur kvinnligt slaveri och totalt ekonomiskt beroende av männen nästan har vänts i sin motsats, gör att det blir knäpptyst i bussen. När hon kommer till det där sista djupnar skrattrynkorna kring ögonen och hennes engelska blir mer guttural än någonsin.

Hon har ordnat med ett banklån och kontakter med myndigheterna, men hon är mycket noga med att framhålla bykvinnornas egna insatser. Idéerna, uppslagsrikedomen och det outtröttliga arbetet har de själva stått för. Nu finns det gasframställning av människo- och djurgödsel, mjölkkooperativ, vävkooperativ, trädplantering och drejning av keramik i byn. Det sistnämnda är särskilt viktigt framhåller hon. Hantverket var nämligen förbjudet för kvinnor att utöva förut.

Vi möts av ett mangrant, förlåt kvinnggrant, uppbåd och glädjen är stor och uppriktig på båda sidor. Alla pratar, skrattar och pekar, nyfiket och naturligt. Det kanske är fult att säga att det låter som tjatter i mina öron, men det gör det faktiskt. Jag kan föreställa mig att vårt språk låter som att rulla ärter på plåtfat i deras öron.

Vi möter också kvinnan, som enligt Anila är den verkligt drivande kraften i byn. Lång, rak, allvarlig, 27 år gammal och utstött av sin första man för sin olydnad mot hans befallningar att vara tyst. Hon blev berövad sina två barn, återförd till sin familj och omedelbart bortgift igen – med en 70-åring som önskade få barn. Trots två föregående barnlösa äktenskap ville denne gamling försöka igen. Det blev ju ingenting, förstås, men tanken att "felet" möjligen kunde vara hans hade uppenbarligen aldrig föresvävat honom. Han trampade hela tiden otåligt i bakgrunden, gråhårig, gråskäggig och hotfull. Han förstod inte ett dugg av utvecklingen och hade givetvis inte en tanke på att ändra sin inställning till hustruns kvinnoengagemang. Men jag tror knappast att han vågade slå henne. Hon såg ut att kunna försvara sig. Även fysiskt.

En annan kvinna som inte heller går ur mitt minne, är hon som satt vid sin vävstol med den svarta hårflåtan dansande ned efter ryggen och sa: "Before slave – now artist!" Glädjen lyste ur hennes ögon – och undra på det! Att ha kämpat sig upp från att ha varit slav till att bli konstnär hade ju förändrat hela hennes tillvaro.

Vi blev bjudna på en måltid av ris och kryddor. Eller snarare tvärtom! Kryddor med ris. Den var mycket milt sagt välpepprad. Mina slemhinnor brändes ögonblickligen till aska, ögonen trängde ur sina hålor och jag flämtade förtvivlat efter andan. Eftersom föreställningen gjorde stor lycka ökade jag på med att i det närmaste falla död ner, vilket fick alla att vrida sig av skratt. Så visst kan man prata med varandra utan att säga ett enda ord!

Som avskedspresent fick vi var sin stjärtfjäder av en alldeles äkta indisk påfågel. De var plockade i den lilla trädplanteringen i utkanten av byn där fåglarna vandrade vilda och fria.

Min står fortfarande och skimrar i en vas hemma i vardagsrummet – som ett tecken på kvinnokraft och framtidshopp!

Märta Jarlevik

Skolor för slavarnas barn

Zanab Perveen, 34 år, är lärarinna i byn Gulistan Kholoni, Pakistan. Om dagarna håller hon lektion i familjens sovrum. Den dammiga innergården tjänar som gymnastiksal. Barn som tidigare varit slavar är inte välkomna i statens skolor. Men i Zanabs skola lär sig befriade slavbarn läsa, skriva och räkna.

I byn Gulistan Kholoni, utanför staden Sargodha, möter vi Zanab Perveen. Skolan är inrymd i hennes hem, ett rum på 20 kvadratmeter, där hon bor med sina barn. Mannen arbetar på annan ort. Zanab Perveen, medlem i slavarnas befrielserörelse Bonded Labour Liberation Front, talar engagerat. Vår vän Shafiq översätter så gott det går, på knagglig engelska.

– Åh, hon är verkligen bra på att formulera sig! utbrister han då och då. Och väldigt välutbildad.

– Is she a man? (Är hon en man?) undrar han sedan. Zanab Perveen betar sig inte som vanliga kvinnor på landet.

Klockan är inte mer än sju på kvällen, när vi släcker gasollampan. Vi somnar i skolhuset efter att ha ätit nyskördade sockerrör och diskuterat politik. När vi vaknar är Zanab Perveen redan uppe. Hon bakar mjuka tunnbröd, chapati, ute på gården. Spisen är en enkel grop i marken. Med vana händer klappar hon degen till kakor. Efter bara någon minut sprids doften av nygräddat bröd. Zanabs fem barn skockas med lystna blickar vid ugnen och får sina frukostbröd. Klockan är nu åtta. Byns andra barn börjar strömma in på innergården. En del har BLLF:s skoluniform på sig, med färgerna rött och gult. Sängarna

stökas undan ur skolsalen. Zanab tvättar mjölet från händerna och axlar rollen som lärarinna. Hennes två kolleger har också kommit till skolan. Lektionerna kan börja.

Sedan 1989 har undervisning pågått i byn Gulistan Kholoni. De 45 eleverna har alla tidigare varit slavar på tegelbruket. I klassen märks två av Zanabs döttrar. Liksom sin mamma har de håret utsläppt, utan slöja.

– Jag är en muslimsk kvinna – men modern, deklarerar Zanab Perveen. Hon har valt att klä sig som en man, för att bli bemött med respekt.

– När jag går klädd så här kan jag röra mig fritt i stan, uppsöka polisstationer och domstolar, förklarar hon. Bara män har annars tillträde dit.

– Min man är mycket gammal... 65 år ungefär. Det är väl därför han låter mig hållas..., berättar Zanab Perveen. Själv är hon 34 år och full av liv. Men hon är mycket missnöjd med kvinnans roll i landet:

– Här är skillnaden mellan män och kvinnor milsvid. Kvinnan är mannens fånge. Han kör med henne som en bil. Hon ska vara hans barnmaskin.

BLLF välkomnar särskilt flickor till sina skolor. Föräldrarnas motstånd är annars i allmänhet stort mot att låta flickor få delta i undervisningen.

Ett annat problem är att många liv-egna, såväl barn som föräldrar, är rädda för lärarna. Precis som de tidigare varit rädda för slavägaren. De tror att de ska få stryk om de gör något fel. Äga är dock absolut förbjudet i de skolor som drivs av BLLF.

7-åriga Amjed är en av Zanabs elever. Hans far sa "Du måste arbeta", men då rymde Amjed.

– Fadern ville inte att han skulle gå i skolan. Men då gick jag och talade med honom, säger Zanab Perveen med ett leende. Ofta räcker det med några samtal för att föräldrarna skall förstå värdet av barnens skolgång. I början tänker de mest på den ekonomiska förlusten: alla barn måste arbeta för att betala av familjens skulder till brukspatronen. Amjed arbetar fortfarande några timmar varje eftermiddag på bruket, men på förmiddagen får han gå i skolan. Redan har hans drömmar fört honom långt från tegelbruket:

– När jag blir stor ska jag bli ingenjör... eller kanske militär.

Hans klasskamrat, 10-åriga Farzana Sultan, vill bli doktor.

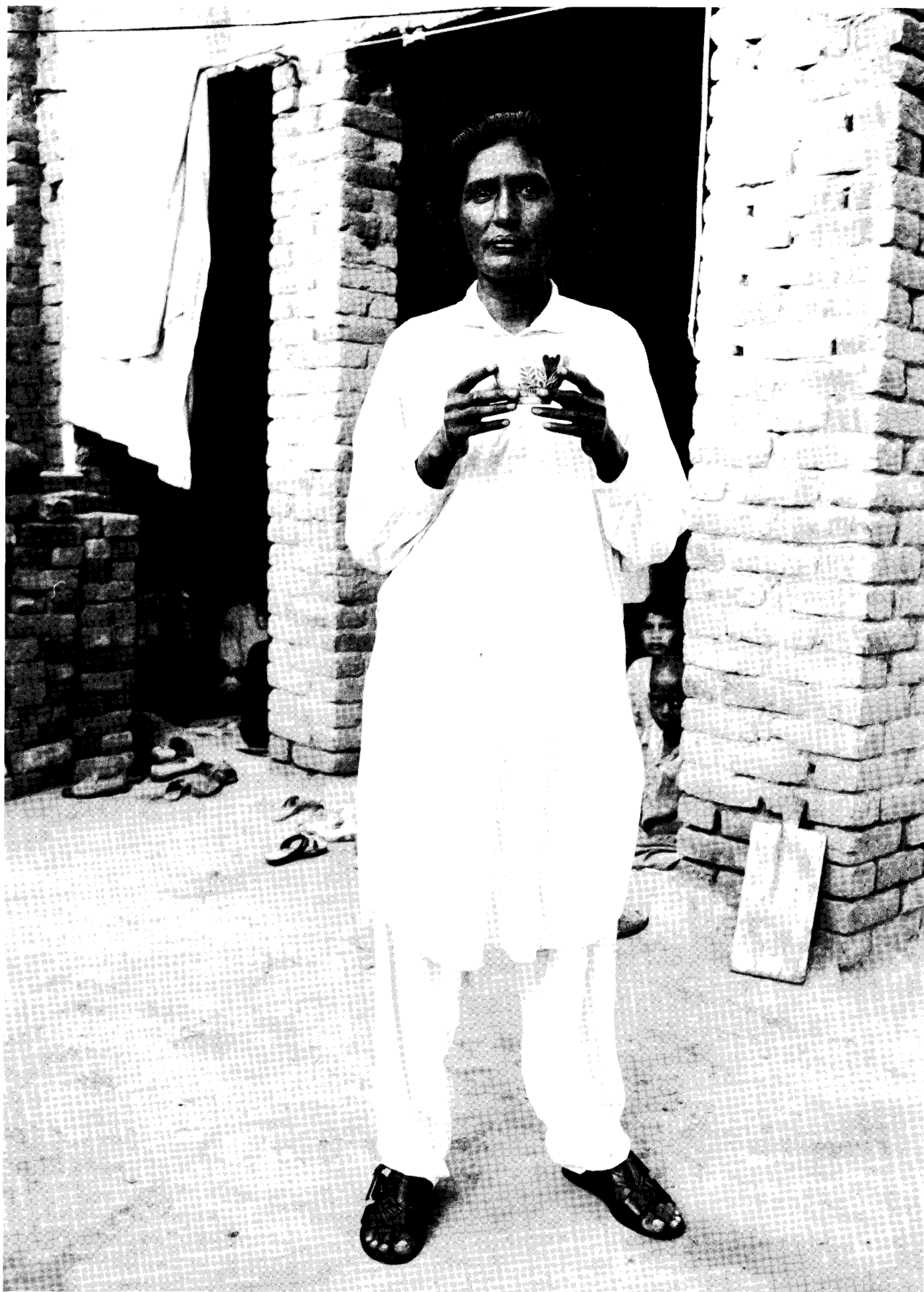
– Inga fattiga människor har råd med medicin. Om jag blir doktor så tänker jag hjälpa dem. Farzana ser väldigt stolt och vacker ut, med röda rosetter i de långa flätorna.

Målet för BLLF är 1 000 fungerande skolor 1995. Lärarutbildningen pågår för fullt i BLLF:s lokaler i Lahore. Här får manliga och kvinnliga lärare från hela landet träning i allt från avancerad matematik till preventivmedelsrådgivning.

– Ingenting kan hindra oss från att vilja ge barnen självkänsla och utbildning, säger Ehsan Ullah Khan, ordförande för BLLF i Pakistan.

– Får de bara det kommer de själva en dag att utrota slaveriet.

I provinsen Sindh besöker vi frihetsbyn Azad Basti. Där bor frisläppta slavar i egna hus. Skolhuset i Sindh är en låg tegelbyggnad med stråtak. Därinne sitter eleverna lutade över griffeltavlor och skriver koncentrerat.

Klädd i manskläder kan Zanaab Perveen röra sig friare i stan och söka upp polisstationer och domstolar.

– Föräldrarna har själva byggt skolan, förklarar läraren Muhammed Isaq. I fyra år har han undervisat här och han är mycket nöjd med sina 53 elever.

– Jag undervisar i islam, samhällskunskap, matematik, vetenskap och språk, säger han.

– Och så gymnastik förstås. Under gymnastiken rusar barnen ut ur skolhuset och ställer sig disciplinerat på raka led. De stampar med fötterna i marken så att dammet yr:

– Armar uppåt
sträääääck!

Grace Masih är ordförande för BLLF i Sindh. En 45-årig kvinna som fött sexton barn. Fyra av pojkarna och en liten flicka dog under familjens hårda år som slavar på tegelbruket. Fem döttrar är nu gifta, en i Saudiarabien och en i Karachi. Äktenskapen har fört dem till modernare miljöer, där de slipper bli hunsade. Hemma i Azad Basti går syskonen ännu i skolan.

– Barnen är en gåva av Gud, säger Grace Masih. Som tur var gav mig Gud också hälsa och kraft. Men om jag fick leva om mitt liv skulle det nog bli färre barn. Två tror jag, två är lagom.

Enligt Grace Masih går livet som livegen och den nya tillvaron som fri människa knappast att jämföra.

– Förut hade vi ingenting att leva för. Nu lever vi i frihet, bor i frihet och kan flytta vart vi vill.

Grace och hennes väninnor Selma, Halima och Sabaya började arbeta som slavar i 8-årsåldern. De fortsatte arbetet som tonåringar och mödrar.

– Vi vande oss vid att amma barnen i pauserna på bruket. Sedan lindade vi dem i sjalar på ryggen och fortsatte arbeta, förklarar Grace. Vi är

alla ledsna över att vi aldrig fick gå i skolan. Nu vill vi istället ge den chansen till våra barn.

BLLF kämpar för att ge sina skolor lika gott anseende och status som regeringens skolor. Dessa välkomnar inte, trots lagen, de livegnas barn eller barn ur lägre kaster. 1982 öppnades de första skolorna i BLLF:s regi, för barn- och vuxenutbildning. På den tiden hette befrielseorganisationen Bhatta Mazdoor Mohaz och koncentrerade sig särskilt på att befria tegel-

Grace Masih, ordförande för BLLF i Sindh.

bruksarbetare ur slaveri. Pakistans dåvarande diktator Zia-ul-Haq bannlyste skolorna. Kvinnliga lärare attackerades och skändades och skolmaterial förstördes. Den 18 september 1988 fattade Högsta Domstolen ett historiskt beslut, som förbjöd systemet med livegenskap på tegelbruk.

Detta datum kallas sedan dess Frihetsdagen och firas varje år. Den 21 september 1988 utvidgades Bhatta Mazdoor Mohaz till BLLF, Bounded Labour Liberation Front, som på en bredare front bekämpar slaveri på alla arbetsplatser. Den största triumfen hittills var när förbudet mot alla former av livegenskap skrevs in i den pakistanska grundlagen 1992.

Fem av BLLF:s lärare undervisar kringflyttande nomadstammar i bergsprovinsen Baluchistan. För för-

sta gången i stammarnas historia lär sig barnen alfabetet. I skolan går 30 elever, 22 pojkar och 8 flickor. 7-åriga Sher Muhammed läser högt ur läseboken för sina klasskamrater. Klassrummet är en ring i gruset vid de blånande bergens fot. Barnen lär sig urdu, det officiella språket i Pakistan. Annars talas över 40 olika språk i landet.

– Hemma talar vi baluch, så urdu är ett helt nytt språk, förklarar Sher Muhammed och pekar i boken. Han berättar ivrigt om skolan.

– Läsa är bäst. Alif och be är de lättaste bokstäverna, tycker han. Jag vill gå i skolan på nästa plats också.

Under sommaren har nomadstammen bott utanför staden Quetta. När hösten närmar sig är det dags att packa ihop de bruna, lappade tälten och dra vidare med kamelkaravanen längs den uttorkade flodfåran. Familjerna

kommer att vandra genom Bolanpasset upp mot Sunni Soran.

En dag följer vi med Zanab Perveens elever på skolmöte i byn Chiniot, där skolklasser från hela Indien träffas. Många har rest på dammiga vägar för att vara med. Det blir tal, musik, gymnastikuppvisningar, folks-

ånger och dans. En 7-årig elev tar till orda:

– Årade mötesdeltagare, börjar han. Vi har samlats här idag för att vi tillhör en förtryckt grupp... Han håller ett långt tal, gestikulerar och tittar ut över publiken, på samma gång allvarlig och stolt. Innan han slutar sträcker han näven i luften och ropar: "Hum azad hain!" - vi är fria.

Inte heller detta möte får hållas ifred. Medan eleverna håller tal cir-

kulerar traktens jordägare runt tältet i stora jeepar. De stör sången och demonstrerar sin makt genom att tuta i signalhornen. I ett hörn av tältet sitter dessutom en civilklädd man ur polisens hemliga underrättelsetjänst. Han antecknar samtliga mötesdeltagares namn och adresser. Vissa tal skriver han ner ordagrant. Kanske går han från mötet med en dikt av poeten Faiz Ahmed Faiz nedskriven i sin bok:

Du tar din son vid handen
och påbörjar din resa.
Du tar också månen
med dig på din färd.
Där du går fram
skapar du tusen revolutioner
med varje litet steg. □

Text: Maria Domelöf
Reflex Reportage
Foto: Anders Kristensson

Fakta:

Enligt BLLF - Bonded Labour Liberation Front lever drygt 20 miljoner människor i Pakistan i slaveri och livegenskap. Slaveriet omfattar 17 procent av landets befolkning. 8 miljoner av dessa slavar är barn under 14 år. Majoriteten av de livegna är kristna, tidigare kastlösa. Även andra lågkastiga grupper som hinduer, nomader och flyktingar lever i slaveri. Som livegen finns man inte med i några register. Ytterst sällan ställs någon till svars om en livegen "försvinner". Enbart inom mattindustrin arbetar 300 000 livegna familjer, enligt organisationen Anti Slavery i London. Särskilt utbrett är slaveriet inom jordbruket, textilindustrin, på tegelbruken, mattfabrikerna, bland skomakare, på verkstäder, i gruvor och på stenbrott. BLLF har runt 200 000 medlemmar i Pakistan, de flesta befriade slavar. Den 17 februari 1992 skrevs ett förbud mot slaveri in i den Pakistanska grundlagen. Ändå frodas slaveriet - trots lagen. Systemet försvaras ännu av många domare, fabriköre, poliser och präster. Ett långsamt arbete pågår för att bryta det feodala samhällsmönster som håller slaveriet vid liv. BLLF bekämpar slaveriet med utbildning. Idag drivs runt 180 skolor i BLLF:s regi, bland annat med ekonomiskt stöd från Sverige.

(forts. från s 25)

kernas nationella medvetande. För dem är den nya konflikten inte "bara en namnfråga", utan ett kollektivt identitetsproblem. Den grundläggande idén bakom makedonienprojektet är i själva verket monopoliseringen av namnet Makedonien. För Grekland har således namnfrågan blivit den viktigaste dimensionen i den nuvarande konfliktfasen. Dels vill grekerna inte ge ifrån sig sitt rättmätiga historiska arv och dels anser man att det är just namnet Makedonien som ger slavomakedonierna grönt ljus att ställa territoriella krav. Med ett annat namn faller FYROM:s möjligheter att ställa territoriella krav. Slavomakedonier nas nationalstatsprojekt tolkas av grekiska politiska kretsar som ett delprojekt av ett nytt panslaviskt försök att inkorporera det grekisk-

ka Makedonien och därigenom nå fram till Thessalonikis handelshamn och ut till Medelhavet.

FYROM å ena sidan har inget annat val än att insistera på den inslagna självständighetslinjen och på namnet Makedonien. Den styrande elitens politiska öde är sammankopplat med det "makedonska" projektets öde. Den står och faller med detta. Den slavomakedonska folkgruppen å andra sidan upplever Greklands krav som ett kollektivt kulturellt hot, vilket tvingar dem att ge upp sin identitet. Om de tvingas ge upp sitt identitetsnamn – det som de har lärt sig att det är – omvandlas situationen till ett existentiellt problem för dem: om vi inte är "makedonier", vad är vi då för några? Därför har slavomakedonierna inget annat val än att sluta leden bakom makteliten och dess politik i frågan. Om deras stormakedonska nationalism i framtiden visar att det le-

der till äventyr och lidande, så är det "en annan historia".

Georgios Tsouknidas

Författaren är doktorand i Freds- och utvecklingsforskning vid Göteborgs Universitet.

Noter

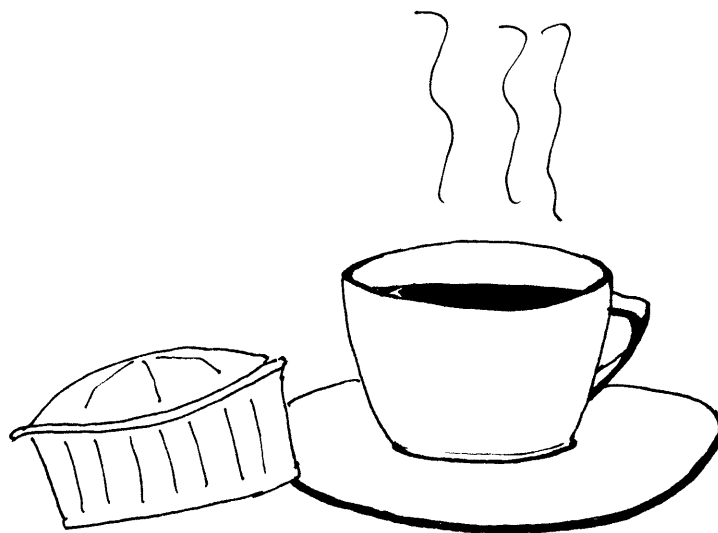
¹⁾ Thylander, Hilding: Den grekiska världen, Almqvist & Wiksell, Stockholm 1985.

²⁾ Nordisk Familjebok, Konversationslexikon och Realencyklopedia 1912, v 17, Nordisk Familjeboks Förlag AB.

³⁾ Jelavich, Barbara: History of the Balkans, twentieth century, Cambridge University Press 1983.

⁴⁾ Encyclopaedia Britannica 1969, v 14, William Benton, publisher: USA.

Kaffe och kultur på Rosenbad

ISFLAKEN rör sig långsamt i Stockholms ström. Från taken droppar snön och våren anas som en svag fläkt. Det är den åttonde mars, Internationella Kvinnodagen, och kulturminister Birgit Friggebo har, tillsammans med sina nordiska kollegor, inbjudit till informellt samtal över en kopp kaffe. Det ska handla om kulturpolitik i det nordiska samarbetet. Som representant för Vi Mänskor har jag fått förmånen att delta, men redan i Rosenbads pompösa entré tycks samtalet försvinna som en hägring.

– Vi Mänskor, den tidningen har jag aldrig hört talas om! Har ni verkligen fått en inbjudan?

Securitasvakten har hämtat någon slags värdinna, som i sin tur hämtat en man som tycks vara en korsning av steward och säkerhetschef.

NEJ, ingen här i regeringens revir känner till "Vi Mänskor". Här dansar de stora elefanterna. Men på nåder tillåts jag slutligen passera och sitter snart i en sober skinnfåtölj och väntar på Ministrarna. Den stressade säkerhetschefen/stewarden har nu fått annat att göra än att syna tvivelaktiga journalister i nålsögat. Den dimgröna heltäckningsmattan fylls med klappstolar, kaffekoppar dukas fram till Ministrarna och rummet fylls med människor. Ja, mest män förstås.

SÅ ANLÄNDER DÅ Ministrarna. Fyra kvinnor av fem, det är fantastiskt!

Denna vecka (5–13 mars) har Nordiska rådet ministermöte och parallellt arrangeras en kulturvecka kallad Norden, i Stockholm.

Birgit Friggebo, som alltid utstrålar en snustorr byråkratism, berättar att Nordiska rådet bestämt att kulturen ska profileras och att allmän kultur därför fått halva rådets budget. Närmandet till EU har påverkat detta, den nordiska närvaron i utlandet måste synas.

Att EU dessutom finns med som en mer eller mindre synlig styrmekanism i allt som kulturministrarna funderar kring, det är alldeles uppenbart. Det är inte om utan när. Till slut har jag glömt att vi faktiskt ska ha en folkomröstning och att sista ordet inte är sagt ännu. Men här i maktens korridorer tycks inga om existera.

Jytte Hilden, en parant, gråhårig kvinna, iklädd svart från topp till tå och tillika Danmarks kulturminister, säger att i EU är de nyfikna på vad vi står för i de nordiska länderna. Vad det är som gett den positiva samhällsutvecklingen vi har.

I MIN INSKRÄNKTA HJÄRNA börjar nu arbetslöhetssiffror snurra. De siffrorna krockar med ord som nedmontering av den offentliga sektorn, ökade klasskillnader, våld mot kvinnor och barn, missbruk,

utslagning... Nej, nej, varför ska jag alltid vara så negativ? Låt oss höra vad Danmarks kulturminister säger om positiv samhällsutveckling i stället. Hon vill lyfta fram tre områden där vi i Norden är föregångsländer.

Ett är arkitektur och som exempel nämner hon OS i Lillehammer. I det som byggdes upp och formgavs användes naturliga färger och material. Den storslagna norska naturen förstärktes i arkitekturen.

LEGO, tycker Jytte Hilden, är ett annat bra exempel på ett typiskt, bra nordiskt tänkande. Vi vill att barnen ska ha pedagogiska leksaker av hög kvalitet och därför är det ingen slump att lego tillverkas just i Danmark. Åja, det tjänas väl lite pengar på den där tillverkningen också, tänker jag, men visst tycker ungarna att det är himla kul med lego, så nu ska jag inte vara negativ.

VI ÄR OCKSÅ bra inom radio- och TV-området och Jytte Hilden tycker att vi borde satsa mer på gemensamma produktioner och samarbeta mer. Nu måste jag hålla på den danska kulturministern. Jag skulle gärna se fler nordiska program i min TV och mer än gärna avstå alla glättiga amerikanska filmer och serier.

Att Norden måste bli en kulturell hemmamarknad anser också Norges kulturminister Åse Kleveland, för dagen iklädd en luseinspirerad norsktröja och hellång benvit, stickad kjol, precis som det anstår en representant för norsk kultur. Hon tycker att vi ska se det nordiska som en förlängning av det nationella.

I Norge har yttrandefriheten blivit en stor och viktig fråga i kölvattnet på hoten mot Salman Rushdie och hans norske förläggare. I höst kommer det norska författarförbundet att hålla ett symposium kring skönlitteratur och yttrandefrihet. Detta har också blivit en stor fråga för hela Nordiska rådet.

VARFÖR finns det ingen gemensam nordisk bokmarknad? Nu är det både dyrt och tidskrävande att få böcker från andra nordiska länder. Ingen av kulturministrarna kan förklara detta men alla är överens om att det blivit sämre. I Oslo finns en fungerande nordisk bokhandel, men svårast att få tag i nordiska böcker tycks det vara i Sverige.

Någon undrar hur kulturarbetet i Danmark har påverkats av medlemskapet i EU. Jytte Hilden menar att det europeiska samarbetet gjort dem mer danska. Hon säger att mötet med det främmande stärker den egna kulturen och de egna rötterna.

Sålunda kan vi uppnå samma kulturella vinster genom en generös flykting- och invandrarpolitik,

tänker jag. Men jag har en konstig känsla av att det som är positivt och bra i EU-sammanhang, inte är fullt lika positivt när vi pratar flyktingpolitik.

LUFTEN är syrefattig och tryckande varm i den vackra lilla salen på Rosenbad. Över oss välver sig snirkliga takmålningar i blått och grönt. Samtalet med kulturministrarna är slut. Ministrarna har kanske fått sagt vad de ville. Vi andra, ett hundratal journalister och intresserade har mestadels fått lyssna.

Jag är tacksam som sluppit sitta på en klappstol.

Kvinnan i en diskret lila dräkt och lågskor, Finlands kulturminister Tytti Isohookana-Asummaa, har knappt yttrat sig. Inte heller den kostymklädde Olafur G. Einarsson från Island, men han hälsar att Reykjavik är värd för Nordiska rådet nästa år.

Förresten var det bara Åse Kleveland som drack kaffe och ingen av Ministrarna åt någon mazarin.

Jag ägnar inte securitasvakterna en blick när jag lämnar Rosenbad bakom mig. Ett besök på Kulturhuset ryms innan jag återvänder till västkusten. I eleganta broschyrer har jag kunnat läsa att det just nu pågår den största nordiska kultursatsningen någonsin i Stockholm. Omsluten av Kulturhusets bastanta väggar vandrar jag runt för att hitta spår av den stora nordiska kultursatsningen, om vilken vi knappt hört talas i rikets andra

stad. Och se! I läsesalongen flera våningar upp, hittar jag några bokhyllor med ung nordisk litteratur. Den nordiska kultursatsningen syns nog mer i andra delar av staden.

Norska Nationalteatret gästspelar på Dramaten och Teater Grima från Färöarna på Orienteatern. Men också förortsbiblioteket har besök av författare som Kirsten Thorup och Tua Forsström. Det är nordisk barnteater på Södra Teatern och samisk dag på Historiska museet.

DET ÄR SYND att detta nordens ljus inte når så långt som till Göteborg. Kanske är det så att vi saluför oss med ett alltför stort inslag av idrott, buskis och kaniner för att riktigt bli tagna på allvar. Skillnaderna mellan städerna handlar inte bara om storlek. Det handlar också om vilja och inriktning. Men Nordiska rådet får gärna sprida en del av sina gyllene kulturslantar också över oss på västkusten.

När jag passerar Sergels Torg förbereds möte på Internationella Kvinnodagen. En stor presenning ska skydda talarna mot ovälkomna regnskurar. Men när Ebba Witt-Brattström och Maria-Pia Boëthius manar till kvinnokamp kommer jag redan att sitta på tåget igen. □

Elisabeth Wall

GESUNDASTUGAN –

SKVs egen pärla i hjärtat av Dalarna.

Stugan är lika attraktiv vinter som sommar. Den ligger på höjden av Gesundaberget, med ett härligt fritidsområde runt om.

Vintertid kan man utnyttja skidbackarna och elljusspåren. På hösten frodas bärmarkerna. För sommarens bad ligger Sil-

jan på cykelavstånd. Sollerön är en sevärdhet, likaså Mora med Zorngården.

Stugan är utrustad med fyra fasta bäddar i två rum. Två extrabäddar finns, som kan placeras i storstugan. Lättskött kök med kyl och frys. Dusch och toalett, kallt och varmt vatten. Det enda du behö-

ver ta med är sänglinne och handdukar.

Hyran per vecka är 1.250 kr för SKV-medlemmar, något högre för övriga.

Ring Evy Andrén
tel: 031-47 40 02 eller
SKVs expedition
tel: 031-14 40 28

Tjej-Vättern – bara fnitter och mysighet?

Det är tur att det finns tjejer. Hur skulle annars grabbarna få rätt mängd saltgurka och vätska. Närmare bestämt tre ton gurka, 15 000 liter blåbärs-soppa, 45 000 liter honungs-dryck, 60 000 liter saft och 4000 liter mjölk år 1992.

Det handlar om Vätternrun-dan – världens största motionslopp på cykel, som varje år går av stapeln i mitten av juni. Då ligger det en line-mentdoft över hela Motala – staden som för ett dygn för-dubblar sin folkmängd, när de cirka 15 000 cyklisterna och deras anhöriga invaderar för start och målgång samt shop-ping.

Men veckan innan den rik-tiga Vätternrundan körs Tjej-vättern – en betydligt kortare variant än de 30 milen, bara nio mil.

– Tjejer hinner ju inte träna så mycket, så det passar dem bättre att inte cykla så långt, berättade en av arrang-örerna för mig, när jag som ut-

sänd reporter för en facktidning inom turistbranschen följde loppet för två år sedan – samma år som fotbolls-EM spelades i Sverige.

För arrangörerna är detta "förlopp" av stor betydelse – man testar vad som går åt i matväg och dylikt på tjejerna. Om tjejerna skulle velat ha haft mer saltgurka och vätska till exempel så får grabbarna det. För restauranger och hotell är det inte heller så dumt med Tjej-Vättern.

– Tjejer vill bo mysigare och äta bättre och trevligare än killar, berättade stadens informationschef.

– Tjejer ger sig iväg hemifrån för att ha lite trevligt med väninnor-na och då är det fnitter och mysig-het som gäller. Karlar accepterar lo-gimentstandard och ser prestatio-nen som det viktigaste, fyllde en annan arrangör i.

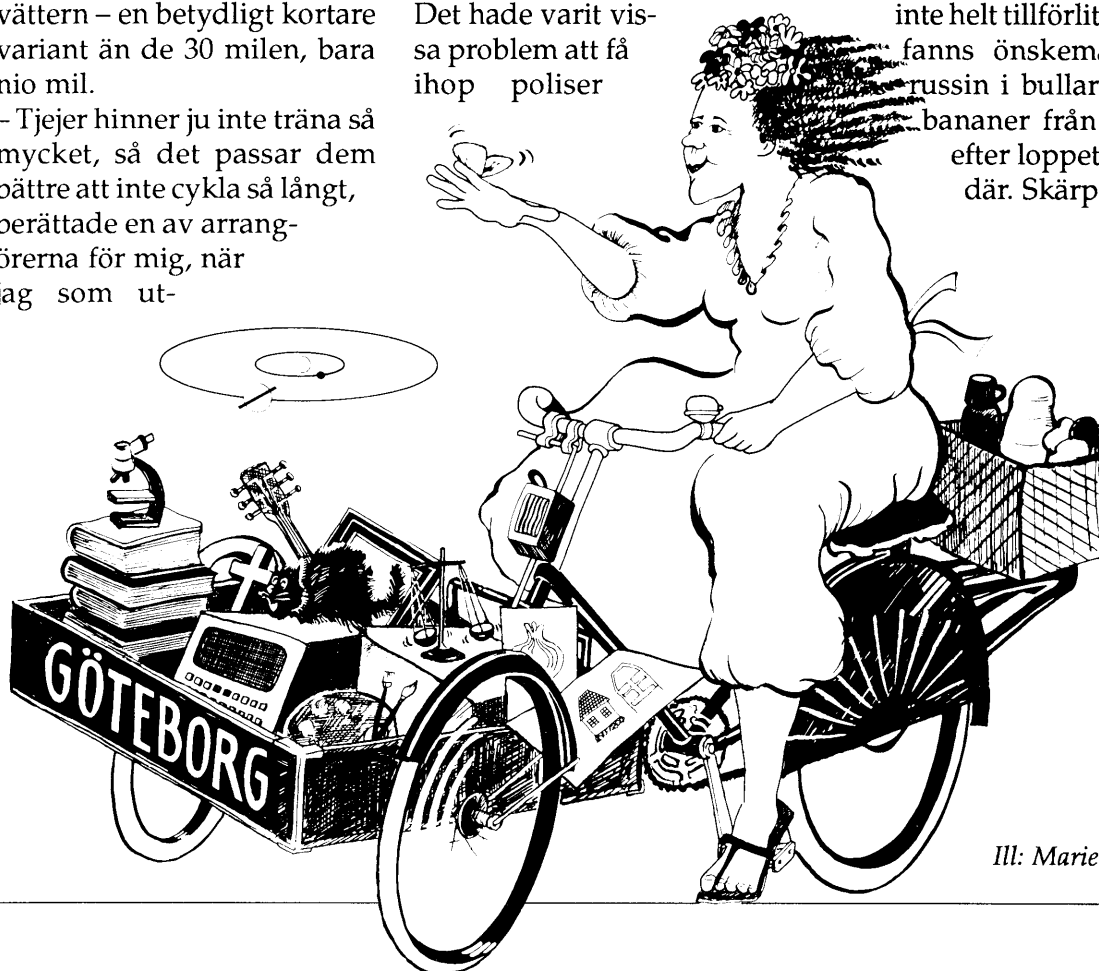
Det hade varit vis-sa problem att få ihop poliser

till arrangemanget, men man fick i alla fall 20 styck-en, samtidigt bevakades EM-matchen mellan Eng-land och Sverige i Stock-holm av 1 800 poliser – men det gjorde inget för det finns inte så många cykel-huliganer.

– Vätternrundan-cyklister är rädda om sina cyklar. De tar hellre upp sin cykel än en tjej på rummet, berätta-de en av arrangörerna. Hur det är med tjejernas förhåll-lande till cyklar kontra grabbar uttalar han sig inte om.

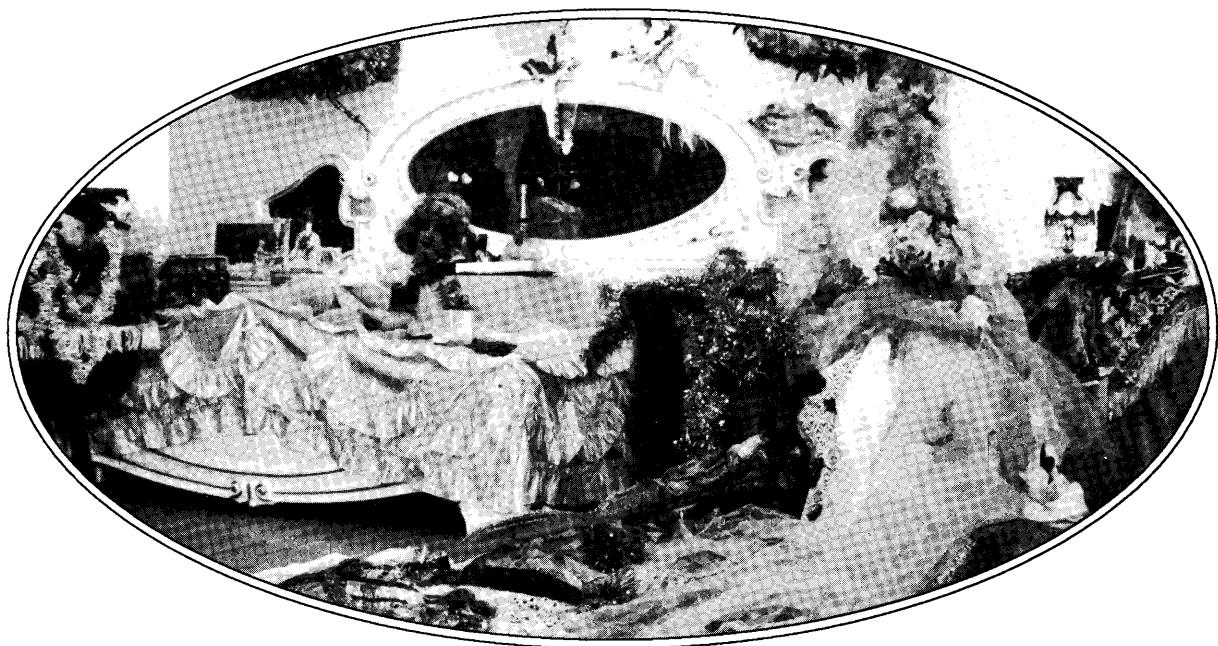
I år körs Vätternrundan för 29:e gången men det är bara femte gången testpatrullen varit ute. Och tyvärr är den inte helt tillförlitlig – det fanns önskemål om fler russin i bullarna och fler bananer från grabbarna efter loppet när jag var där. Skärpning tjejer!

Gunnel

Ill: Marie Falksten

Konstnärsporträttet

Anna-Maria Ekstrand har en alldeles egen bildvärld. Hon har en mani att samla alla slags pråliga, glittriga och kitschiga föremål för att sedan använda dem som material i sin konst, där hon skapat en dockskåpsvärld med dockor, plastdjur och uppstoppade djur och fåglar som uppträder i hennes berättelser och dramer. Hon fyller sina skåp med ett överflöd av rosa, gula, vita tygblommor, fjädrar, tyll, glitter, girlanger, pärlor, smycken, finkladda Barbie- och Kendockor, barnens älskade *My little pony*, plastkrokodiler och ormar, uppstoppade fåglar och djur, madonnor och krucifix, blinkande lampor, vackert och fult – och överst tronar en örn eller räv.

Det ser först ut som en kärlekshyllning i allt mjukt och ljust rosa med glitrande hjärtan och andra kärlekssymboler i en omättlig mängd. Men tittar man längre in i hennes skapelser finner man en vulgär pornografisk bild eller en bild av våldtäkt. Och tittar man närmare på enskildheterna ser man till exempel att krokodilen har en kyckling i gapet, att Ken har blodiga händer.

Hon har byggt upp en sovroomsinteriör kring en otrolig dubbelsäng i vitt och guld och med spegel på sänggaveln och blankt rosa överkast. I sängen ligger en påklädd man med yxa i bröstet. Eller har hon låtit ställa honom i garderoben med yxan i halsen bredvid döden som benrangel. Och hon agerar givetvis själv som brud eller sagoprinsessa i sina rum.

Kärleksdrömmen och kärlekslängtan vänds med ens i dess motsats. Hennes bilder har blivit allt mer blodiga. Den rovgirige plågar sitt byte. Drömmen övergår i blodigt allvar. Djuren, fåglarna, kvinnorna blir utnyttjade och offer. Hon avslöjar i sina bilder hela vårt överflödssamhälles exploatering av kärleksdrömmar och lycka. Föremålen, dockorna, leksakerna som hon använder får en ny betydelse och spelar med i hennes dramer, som visar upp en glitrande värld av hänsynslöst utnyttjande och förbrukande.

Anna-Maria Ekstrand är en gestaltare av vår samtid. Hennes epitafier eller minnesbilder över vår kultur känns sprungna ur ett livsnödvändigt uttrycksbehov, som hotar att växa över henne och tränga ut henne ur hennes ateljé och hem, genom alla relikter hon samlar.

Anna-Maria Ekstrand är en ung konstnär med utbildning från konsthögskolan Valand, som hon avslutade för endast ett par år sedan. Hon är bosatt i Göteborg men kommer från Skåne.

Lena Boëthius
Intendent vid Konstmuseet i Göteborg

Rapport från Kvinnotribunalen

Årets Kvinnotribunal inför Internationella kvinnodagen hölls i Umeå. Personligen tyckte jag att avdelningen som handlade om unga människor var det klart mest hoppingivande inslaget. Vad vet vi egentligen om hur det är att vara 15 år i Sverige på 1990-talet? Hur känns det? Verkligt kul var det därför att lyssna på 13-åriga Ida Lindhe från Umeå som drog ner stormapplåder med sitt anförande.

– Det händer att jag tvivlar på min egen styrka, trots att jag vet att det är det sista man ska göra. Jag kan också känna osäkerhet inför framtiden.

Jag anklagar samhället för att inte låta oss unga kvinnor leva fullt ut! Men det ska ni veta: jag är här och jag är stark!

Sa denna späda flicka med långt hår som fick henne att se ut ungefär som en älva i en saga av Johan Bauer. Men i rösten fanns en hel del "jävlar anamma".

Ida Lindhe, ung deltagare med "jävlar anamma" i rösten.

Internt förtryck

Kristina Hultman från tidskriften Bang fick också vara med på ungdomsavsnittet, sina knappa 30 år till trots. Hon påpekade att dagens generation unga mammor förföljs av "idealkvinnan", hon som "sveper sina långa slanka ben ur en blank bil". Aldrig har så många känt ett sådant självförakt, det interna förtrycket ökar.

– Vi lever också med illusionen om att vi kan få och ha allt. När vi

då inte kan få allt, inte heller rättvisa villkor i arbetslivet, då blir moderskapet lösningen – i brist på annat kan vi åtminstone återta

makten i hemmet. Det är som om man skulle gett upp hoppet om att mannen vill vara med.

Ingen lyssnar

Filmregissören Suzanne Osten talade om rasism, något hon har gedigen erfarenhet av. Tala, det är så tyst har setts av 160 000 svenska skolelever. Den handlar om en skinheadkille som blir vän med en judisk läkare.

– Det finns inga vuxna som talar med de här ungdomarna om deras rasistiska åsikter. Det finns inte ord för hur orolig jag är. Jag anser att det är ett brott att vi inte ens kan tala om för dem vad en bomb mot en flyktingförläggning faktiskt är.

Suzanne Osten funderar och försöker ta reda på varför unga människor blir rasister.

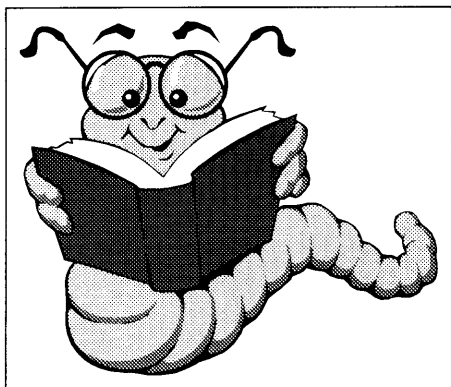
– Ett förtryckt barn som aldrig får berätta om vad det upplevt och känner och aldrig blir lyssnad på blir farligt. Vi måste ha modet att se – om inte annat så är det konstnärens uppgift. När blev Adolf "Hitler"? På sina massmöten på väg mot makten fick han ett helt folks förödmjukelse utropat i taktfasta, fascistiska slagord. På samma sätt finns hos dagens unga skinheads ofta en övergivenhet, bristande identitet och misshandelsbakgrund. En ilska föds som måste iscensättas snarast möjligt på någon "godkänd" och så sparkas

ännu en flykting ned.

Jag önskar det funnes ett vaccin mot fundamentalism och förtryck. Ett sätt är att människor vågar göra sig hörda, vågar vara arga. Men då rör det sig om känslor som vi inte ens umgås med.

Framför allt tycker jag att vi ska tillåta raseriet hos våra småflickor. Annars kommer det ut på ett annat sätt, var så säkra! □

Text och bild: Åsa Nordin

Om böcker

Stefan Jonsson – *De andra. Amerikanska kulturkrig och europeisk rasism*. Norstedts 1993.

Det finns böcker som förmedlar känslor, visioner, världsbilder, stämningar, som skapar empati, förståelse och solidaritet. Det finns böcker som ger insikt, kunskap och begrepp, som kartlägger, analyserar, klargör, slår fast och konstaterar.

En text som samtidigt fyller alla dessa funktioner gör ett djupt och outplånligt intryck på läsaren och kan ha stort inflytande på framtida tänkande och handlande.

När det gäller rasism finns det för mig tre texter som fått denna avgörande betydelse,

Frantz Fanon: *Jordens fördömda* (1959, sv övers 1969)

Sven Lindqvist: *Utröta varenda djävel* (1992)

Stefan Jonsson: *De andra. Amerikanska kulturkrig och europeisk rasism*. (1993)

De två första är välkända och deras innehåll diskuterat och kritiserat. Förmodligen är det läge för en ny upplaga av Fanons bok vars betydelse för "68-vänstern" och dess engagemang för tredje världen knappast kan överskattas.

Lindqvists bok har redan hunnit komma i en andra upplaga där han försöker förtydliga sina tankar om förintelsen som en följdriktig konsekvens av den europeiska rasism som andra europeiska stater praktiserade i kolonierna.

Stefan Jonssons bok har visserligen recenserats och diskuterats en del i tidnings- och tidskriftsspalter men den borde få en betydligt större uppmärksamhet.

Boken kan ses som en "fristående fortsättning" på de andra två. Den innehåller dels intervjuer och reportage från USA, från Los Ang-

(forts. nästa sida)

Svar till Randi Myhre

Det är glädjande att det senaste numret av VI MÄNSKOR hade en artikel om mitt land, Kurdistan. Randi Myhre ger en i stort sett korrekt bild av situationen i landet, men några saker har hon tyvärr missförstått.

Regeringen i den kurdiska skyddszonen i Irak är inte folkvald. När Saddam Hussein drog sig tillbaka från Kurdistan efter folkupproret bildades det folkkommittéer, Shora, som till stor del bestod av vänstersympatisörer. Shoras målsättning var bland annat att införa grundläggande demokratiska rättigheter, lika och allmän rösträtt, folkvalda offentliga domstolar i stället för hemliga specialdomstolar, amnesti för politiska fångar och rätt att fritt välja bostads- och vistelseort. Men när företrädare för det nationalistiska partiet kom tillbaka

till städerna (de kom från exil eller från en tillvaro som gerillasoldater i bergen) övertog de kontrollen av de vitala samhällsfunktionerna. De bekämpar kommunister, vänstersympatisörer och andra grupper som inte delar deras politiska åsikter. Kommunistiska grupper tvingades gå under jorden och många kommunister lever nu i exil i Sverige. Det är inte alls sant som Invandrarverket hävdar, att dessa tryggt kan återvända till Kurdistan. De kan inte återvända trots att det idag är en kurdisk regering som sitter vid makten. De använder samma maktpråk som tidigare, trots att makthavarna idag talar kurdiska.

Det är därför fel när Randi Myhre säger att ordet är fritt i Kurdistan. Det saknas strejkrätt samt demonstrations- och mötesrätt. Den nationalistiska regeringen gör heller inget för att återuppbygga landet, infrastruk-

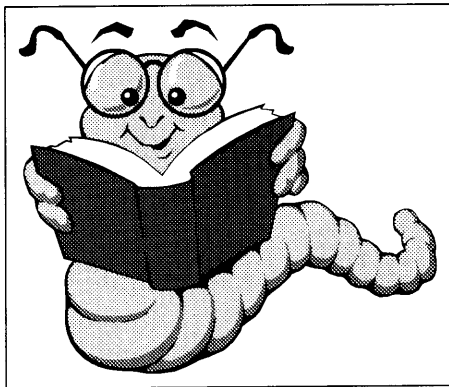
Insändare

turen eller industrierna. Enskilda människor försöker efter bästa förmåga återuppbygga sina hem i byarna, men de får inget stöd av regeringen.

När det gäller "Rättviserörelsen" HAQQA är det ingen folkrörelse i svensk mening. HAQQA är en gammal företeelse som uppstod som protest mot feodalismen, men Kurdistan är inte längre ett feodalt samhälle. Det finns ingen bas för HAQQAs målsättningar. HAQQA var också tidigare enbart levande inom vissa släkter eller stammar.

För säkerhets skull undertecknar jag inte detta med mitt namn, eftersom jag planerar att resa hem till sommaren. Det får räcka med

Shala

(forts. från föregående sida)

eles och universitetsvärlden, dels en analys av den förrädiska, i multikulturella honörsord förklädda, nyrasismen, den rasism som företräds av såväl Friggebo som VAM, men där vi låter VAM skymma sikten för den i systemet inbyggda och nödvändiga delen.

Jonsson skildrar Los Angeles som en starkt segregerad stad där varje grupp inte ser sig ha något annat val än att isolera och försvara sig medan den officiella retoriken talar om det mångkulturella Los Angeles. Detta kapitel borde begrundas av alla dem som bär ansvaret för den tilltagande segregationen i våra egna storstäder. Från universitetsvärlden rapporterar Jonsson om den europeiska medelklassens desperata kamp för att bevara sin kulturella hegemoni i ett samhälle där man inte längre är i majoritet eller har något självklart tolkningsföreträde.

Den vite heterosexuelle mannen accepteras inte längre som den universella normen varken i USA eller resten av världen och han kommer inte att frivilligt låta sig detroniseras. Men de som tar upp kampen mot eurocentrismen, som Jonsson kallar det, tvingas själva definiera sig i förhållande till just denna dominerande kultur och skapa sin identitet i motsats till den förhärskande, vilket i sig är ett olösligt dilemma. Kring detta resonerar och analyserar Jonsson på ett sätt som gör att även tendenser och mönster i svensk politik blottläggs på ett avslöjande sätt.

Alla tre böckerna visar att ytterst handlar rasism om själva grunden i det kapitalistiska systemet antingen det tar sig uttryck i kolonialism, imperialism eller fagert tal om multikulturism.

Ingrid Atlestam

Nina Lekander – Lilla livet. Norstedts 1993.

Nina Lekander (red.) – Födda – Berättelser om att föda. Bonnier Alba 1994.

Böcker om barnafödande är inte så vanliga som man skulle kunna tro med tanke på att kvinnligheten utgör halva jordens befolkning. Men nu har det kommit två nya, roliga böcker om kvinnoliv och framförallt om att föda barn.

Lilla livet är en roman och som sådan kanske inte helt lyckad. Maria träffar Josef, tycke uppstår, gemensamt bo bygges, Maria vill ha barn. Men det visar sig inte vara helt enkelt. Barn är inget som hoppar fram på befallning. Maria måste ha hjälp på vägen och doktor Fransson på fertilitetskliniken blir den räddande ängeln. Om detta handlar boken, liksom Marias och Josefs förhållande som ganska snart visar sig inte klara graviditetsansträngningarna. Det blir Marias projekt och Josef försvinner alltmer ut i periferin.

Handlingen utspelar sig i en stockholmsk medelklassmiljö där

Om böcker

krogen tycks vara den fasta punkten i tillvaron.

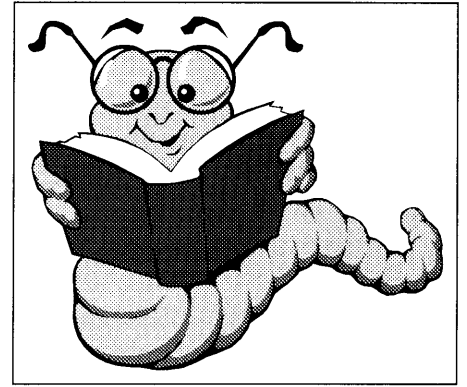
Författaren låter oss aldrig komma någon av människorna riktigt nära. Allt sker på distans och det handlar mycket om yta trots det skenbart "raka" språket.

Texten består till stor del av dialog, bitvis en fyndig och träffande sådan. Och som en glimt av ett kvinnoliv i en storstad på 1990-talet så är det ganska bra. Det finns inte alltför många böcker i genren, det är bara att hoppas att Lekander får efterföljare i sitt ämnesval.

"Alla kvinnor föder inte barn. Men alla har samma erfarenheter av de villkor som kvinnor lever under i det här samhället och de förväntningar som ställs på våra kroppar från vår första dag på jorden till den sista."

Eva X Moberg är en av de tio författarna till antologin *Födda*. Det är ur hennes text citatet ovan är hämtat. *Födda* är en bok där varje författare formar sin subjektiva berättelse och tyngdpunkten hamnar på olika nivåer, allt från Ebba Witt-Brattströms psykoanalytiskt färgade djupdykning i litterära storheter som Moa Martinson och heliga Birgitta, till Margareta Strömstedts självbiografiskt litterära lilla mästerverk om kvinnan, poeten och sonen.

Som helhet är det en mycket välskriven och bra bok. Det handlar om att föda, men inte bara om barnet som föds utan också om föräldern som föds. Starka och över-

tygande känslor, den obeskrivbara glädjen och smärtan. Det är läsning långt ifrån instruktions- och informationsböckernas käcka råd och anvisningar. Att föda barn och att bli förälder handlar om så otroligt mycket mer än förlossningstekniker och föräldrapenning.

Elisabeth Wall

Cecilia von Feilitzen, Michael Forsman, Keith Roe (red.) – Våld från alla håll. Symposium 1993.

Moralisk panik är ett begrepp som används för att beskriva de överreaktioner som kan uppstå när nya medieuttryck dyker upp. Stumfilmen mötte på sin tid sådana reaktioner, liksom de tecknade serierna när de introducerades. Många forskare menar att det också var moralisk panik som utbröt kring videovåldet i Sverige i början av 1980-talet.

Om bland annat detta kan man läsa i boken *Våld från alla håll*. 14 olika forskare presenterar här sina undersökningar och teorier om medievåldet i vår kultur. Genom denna antologi kan gemene man få ett hum om var forskningen på området befinner sig idag. Något entydigt svar på frågan om medievåldets inverkan ges inte.

– Olika forskare får olika svar därför att de ställer olika frågor, skriver Cecilia von Feilitzen i sitt förord.

Boken innefattar många texter om TV, video, biofilm, dataspel och

musikvideor, oftast utifrån infallsvinkeln om barns/ungdomars konsumtion av medievåld. Det är som helhet en intressant läsning, som också ger inspiration till egna funderingar och diskussioner. Som lekman kan man kanske bitvis störas av utförliga definitioner och avgränsningar av begrepp som hör forskningen till. Vi lever i en tid då medierna tar allt större plats i vår tillvaro. Våldet är ofta en självklar ingrediens. Flera av författarna i boken påpekar det faktum att människan i alla tider berättat om ruskigheter. Det kan hjälpa oss att inta ett mer nyanserat perspektiv på vår egen tid.

Att lära sig mer om det medieutbud vi och våra barn matas med dagligen känns angeläget, inte minst om vi vill vara med och påverka utvecklingen.

Evalis Björk

Connie Zweig (red.) – Att vara kvinna.

En stark och kunnig kvinna döms ofta som alltför maskulin och oattraktiv för män. En kvinna med feminin framtoning, som den definieras av män i en patriarkal kultur, blir beroende och maktlös. Hur vi än gör så blir det inte bra. Den här boken kan vara en hjälp att förstå varför det är som det är att vara kvinna. Kvinnor har levt som fiskar i patriarkatets akvarium, blint övertygade om att det är naturens ordning.

Boken är inte enkel att förstå, men blir extra intressant eftersom teorierna relateras till författarnas egna liv och drömmar. Läs den och stärk dig i dessa depressionstider, knyt an till din inre lilla flicka och förbered dig för en ny tidsålder då man verkligen kan njuta av att vara kvinna.

Pia Risán

"Affären mellan Margot Asquith och Margot Asquith kommer att leva som en av litteraturens vackraste kärlekssagor."

*Dorothy Parker i recension av bok av
Margot Asquith
(Ur Roligt sagt av kvinnor, Tiden)*

Från Clara-Magazine, vår systertidning i Frankrike, har vi hämtat följande:

Tusentals kvinnor vågade demonstrera på gatorna i Dacca, Bangladesh, i solidaritet med Tashima Nasrin, 30-årig författarinna som har suttit i husarrest sedan 14 oktober 1993. Hon är feminist och ateist, och har dömts till döden av religiösa fundamentalister. Trots detta fortsätter hon att skriva om kvinnors lidande. Många misshandlas till döds. Kvinnor påtvingas äktenskap, många män har flera hustrur och kvinnorna är rättslösa.

Recept

I detta nummer av Vi Mänskor innehåller receptsidan bara smaskiga efterrättspajer och kakor - men det är väl det man ska äta på sommaren... När sommarkläderna krympt - drick ett glas vatten i timmen, lärde jag mig förresten på konferensen Kvinnors Liv & Häl-sa.

CARLS ENGELSKA FRUKTPAJ

Tag

6 dl vetemjöl
250 gram margarin eller smör

och blanda det tillsammans till
en grynig massa

tillsätt

6-8 matskedar mjölk
och blanda det hela till en slät
degklump.

Sätt den i kylskåpet i 30 minuter
Kavla sedan ut degen på ett mjö-
lat bakhord, tills den är cirka 3 mm
tjock. Vänd degen då och då med-
an du kavlar ut den och tillsätt lite
mer mjöl så den inte fastnar på
bakhordet.

Sedan ska du lyfta över den till
pajformen, det gör du enklast ge-
nom att vika den dubbel medan du
lyfter, så går den inte så lätt sönder.
När den väl har fastnat i paj-
formen, viker du den lite över kan-
ten så den inte har en chans att
krympa. (det du viker över kan-
ten kan lätt brännas i ugnen, men
då är det bara att skära bort det
innan du klistrar fast locket.) Nag-
ga botten med en gaffel och sätt
den i ugnen i tio minuter, 225 gra-
der.

Pajen kan egentligen fyllas med
vad som helst. Carl gillar till ex-
empel äpplepaj och då kokar han
äpplena lite lätt med socker och

håller lite kanel på när han lägger
dem i pajformen. Hackade konser-
verade persikor är också gott att
ha i. Bär från frysen bör helst ko-
kas innan de läggs i pajskalet - an-
nars blir pajen lätt vattning. (Det
var romarna som uppfann pajen
och introducerade den i England
för snart tvåtusen år sedan. De sat-
te pajdeg runt kött innan de gril-
lade det för att bevara aromen och
saftigheten. Även bärens saftighet
bevaras i skalet.)

Lägg fyllningen i pajformen.

Kavla ut ett lock som är något
större än pajformen, sätt på det och
fäst det genom att pensla kanten
med mjölk, och nyp ihop.

Pricka pajen med en gaffel, pens-
la med mjölk (lyxvarianten med
ägg) och strö över lite socker, och
skjutsa sedan in den i ugnen i 15-
20 minuter - ta ut den när den är
torr och gyllenbrun.

Serveras varm med glass eller
kall med varm vaniljsås. Kan för-
varas i kylskåpet en vecka och
ändå vara lika god.

RULLTÅRTA MED DAJM

Ugnstemperatur 225 grader

3 ägg
1,5 dl socker
0,5 dl mjöl
3/4 dl potatismjöl
1 tsk bakpulver
2 dl vispgrädde
1 st Dubbeldajm

Vispa ägg och socker poröst. Till-
sätt mjöl, potatismjöl och bakpul-
ver. Håll smeten i en långpanna
och grädda i 5 - 8 minuter. Låt ka-
kan kallna.

Vispa grädden och tillsätt hackad
Dubbeldajm. Bred ut blandningen
över kakan och rulla ihop den.
Lägg rulltårtan i frysen så att den
stelnar!

ÅSAS CHEESECAKE

10 st Digestivekex
75 gr smält margarin

2 st ägg
0,5 dl socker
250 gr Kesella
rivet skal av 1 citron

2 dl gräddfil
2 tsk vaniljsocker

Garnering: frusna eller färska bär

Krossa kexen. Håll margarinet
över och blanda samt fördela mas-
san i en pajform. Ställ i kylan i ca
10 minuter. Grädda skalet i 10 mi-
nuter i 175 grader.

Vispa ägg och socker poröst. Blan-
da i Kesella och citronskal. Håll
blandningen i skalet och grädda i
15 minuter i 175 grader.

Öka ugnstemperaturen till 225 gra-
der.

Blanda gräddfil och vaniljsocker.
Bred blandningen på pajen och
grädda i 5 minuter.

Låt svalna och garnera med tina-
de eller färska bär.

ANNA-LISAS BREGOTTKAKOR

Ugnstemperatur 175 grader
Småbrödsformar av papper

300 gr Bregott
1,5 dl socker
3 dl vetemjöl
2,5 dl maizenamjöl
1 tsk bakpulver

Blanda alla ingredienserna i en
bunke. Lägg en tesked smet i var-
je form. Grädda 12 - 15 min.
Kakorna går bra att frysa!

Tävling: Filmade böcker

1. V.I. Warshawski – kvinna med rätt att döda

En polskättad detektiv verksam i Chicago är huvudperson i V.I. Warshawski - kvinna med rätt att döda. Vem porträtterar henne i en serie kriminalromaner?

1. Sara Paretsky
- X. Dorothy L. Sayers
2. Elisabeth George

2. Orlando

Fantastisk historia om en person som föds 1586 som man och sedan växlar kön flera gånger. Orlando heter filmen och boken. Vem skrev?

1. Virginia Woolf
- X. Ellen Key
2. Vita Sackville-West

3. Gräset sjunger

Gräset sjunger är bland annat en film om relationen mellan en svart man och en vit kvinna i Rhodesia. Författarinnan kommer själv från Afrika. Vem är hon?

1. Doris Lessing
- X. Nadine Gordimer
2. Buchi Emecheta

4. Kvinnohuset

Handlingen i Kvinnohuset utspelar sig i ett kollektivhus för kvinnor. Författarinnan till boken beskriver kvinnorna och deras drömmar.

1. Signe Höjer
- X. Gerda Antti
2. Ulla Isaksson

5. Jane Eyre

Filmen Jane Eyre upprörde inte publiken lika mycket som boken. Den pryda borgerliga läsekretsen förfasade sig då över hur författarinnan framställde sin kvinnliga huvudperson. Den som upprörde läsarna var:

1. George Eliot
- X. Jane Austen
2. Charlotte Brontë

6. Himmel och helvete

Köpenhamn under slutet av 60-talet är miljön för Himmel och helvete. Huvudpersonen heter Maria. Vem berättade om henne?

1. Kirsten Thorup
- X. Suzanne Brögger
2. Vita Andersen

7. Mitt Afrika

Författarinnan har realistiskt beskrivit sin tillvaro under några år i Kenya. Mitt Afrika heter filmen. Vem var hon?

1. Elsa Brändström
- X. Karen Blixen
2. Mary Kingsley

8. Charlotte Löwensköld

Filmen Charlotte Löwensköld handlar om en temperamentsfull och duglig kvinna. Handlingen utspelar sig på 1800-talet och boken författades av:

1. Fredrika Bremer
- X. Selma Lagerlöf
2. Emelie Flygare-Carlén

9. Purpurfärgen

Berättelsen om Celie, en svart kvinna i USA, och hennes kamp för sin frigörelse har skrivits av:

1. Gloria Naylor
- X. Alice Walker
2. Toni Morrison

Skicka in din tipsrad till:
Vi Mänskor
Linnégatan 21
413 04 Göteborg
senast den 1 augusti 1994.

Rätt rad i förra numrets tävling var 2, X, 1, 2, 2, 1, X, 2, 2, 2, 1, 1.

Vinnare till en prenumeration på Vi Mänskor – att ge bort eller behålla själv – blev Asta Ahnström, Wollmar Yxkullsg. 5A, Stockholm.

Rättelse: I förra tävlingen hade ett fel smugit sig in: fråga 12 gällde Peter Weiss' *Motståndets estetik*

Östersjöns guld

Den grönmålade tunga porten föll igen bakom mig med en duns och Puck räddade med nöd och näppe svansen från att klämmas. Han sprang över och lyfte benet mot ett av träden, innan han på sitt vanliga väluppfostrade sätt började streta uppför Kaponjärgatans kullerstenar, med kopplet utsträckt i sin fulla längd. Framför oss, högt upp på kullen, skymtade bara det svarta taket med sin gyllene prydnad på Skansen Kronan, resten skymdes av den yppiga högsommargrönskan. Minst tre gånger om dagen brukar jag gå dit med Puck och varje gång är han, på labradorers typiska vis, lika översvallande lycklig. Nu höll vi oss på skuggsidan av gatan, solen brände redan obarmhärtigt mellan väggarna, trots att klockan bara var nio.

I trapporna mellan de höga lövträden rådde ljuvlig svalka, här låg nattens fukt fortfarande kvar i tuvor och mull. Jag släppte Puck och både han och jag flåsade lika mycket när vi traskat upp för hundrajugosex av de trappsteg som leder spikrakt upp, och nästan nått krönet. Med ett plötsligt vaket uttryck vek han av åt vänster, där bänken står – strax innan den första portalen – och följde bergets nästan lodräta vägg fram till en liten plätt där solens strålar letat sig över kanten. Han bökte ivrigt med nosen på något och en svärm av flugor flög upp och utförde en glittrande dans med sina regnbågsskimrande vingar.

Redan innan jag gått fram var jag iskall av onda aningar. Ändå kunde inget förberett mig på det jag fick se.

I filmer brukar de alltid skrika när de hittar ett lik. Själv blev jag tom i huvudet och illamående. En lång stund stod jag bara och stirrade på den sönderstuckna sargade kroppen, innan jag vände mig om och kräktes upp frukosten.

– Hit! beordrade jag Puck med sprucken röst och kunde nästan inte förmå mig att ta i honom när han med viftande svans lydde mig. Så tog jag försiktigt, som om jag gjort intrång, några steg närmare den döde mannen.

Han såg ut att vara ganska kortvuxen, hyn var blek, de brustna ögonen mörkbruna, håret var mörkt liksom den kraftiga mustaschen. De nu söndertrasade kläderna var enkla, lite gammalmodiga i snittet, som något man kan hitta på Myrorna eller UFF – terylenbyxor och en kortärmad trång polyester skjorta med stor krage. Någon hade i ofattbart raseri gång på gång stuckit en kniv i honom, så att buken, bröstkorgen och halshalsen nu gapade av stora sår, där blodet koagulerat till leverliknande klumpar.

Min uppmärksamhet fångades med ens av något som glimmade till i gräset bredvid. Jag böjde mig ner och tog upp ett trasigt silverarmband, med små berlocker i bärnsten. Jag betraktade det med tom blick, så knöt jag fingrarna om det och stack frånvarande handen i fickan, innan jag vände och med snubblande steg skyndade tillbaka samma väg jag kommit.

I porten höll jag på att springa omkull lilla fru Andersson, som är så spröd och skinn torr att man är rädd att hon ska pulveriseras om man stöter till henne. Trots sommarvärmen var hon klädd i sin

sedvanliga bruna basker, prudentligt placerad på den grå hårnätsförsedda knuten, beige poplinrock och svarta skor med slejf. Som vanligt bar hon sin slitna bag i handen.

– Förlåt, hasplade jag ur mig och störtade förbi.

Fru Andersson log bara milt och blinkade med de blekblå vattniga ögonen.

Jag lutade mig mot diskbänken och försökte ordna upp tankarna. Vad gör man? Ringer 90 000 och begär polisen? Jag stack handen i fickan och drog upp armbandet som låg där. Åtta berlocker i bärnsten dinglade från silverkedjan. Något i mitt minne började arbeta sig fram.

Jag har en väninna som är överklassdam ut i fingerspetsarna och aldrig upphör att förtjusa och förskräcka mig med sina aningslösa uttalanden. Vad hon har för utbyte av mig anar jag inte, men vårt gemensamma intresse är kläder. Vi lärde känna varandra på en kurs i mönsterkonstruktion och sedan dess har vi träffats regelbundet för att prata mode, mönster och tyger. Jag misstänker att hon går från dessa möten lika nöjd som jag över att höra till den "rätta" gruppen.

Vid ett tillfälle, då vi träffades i hennes lägenhet på Aschebergsgatan – i ett av de förnäma gamla stenhusen, högst upp, med balkong – meddelade hon på ett för henne typiskt sätt:

– Vet du, jag har fått tag på en liten polska som kommer hit och städar. Hon böjde sig graciöst fram och fiskade med rödmålade naglar upp en pralin ur den vackra glasskålen, innan hon behagfullt

sjönk tillbaka mot skinnfåtöljens mjukt stoppade plymåer.

– Hur "får man tag" på sådana? undrade jag, som alltid varit nyfiken på hur det fungerar med illegal arbetskraft.

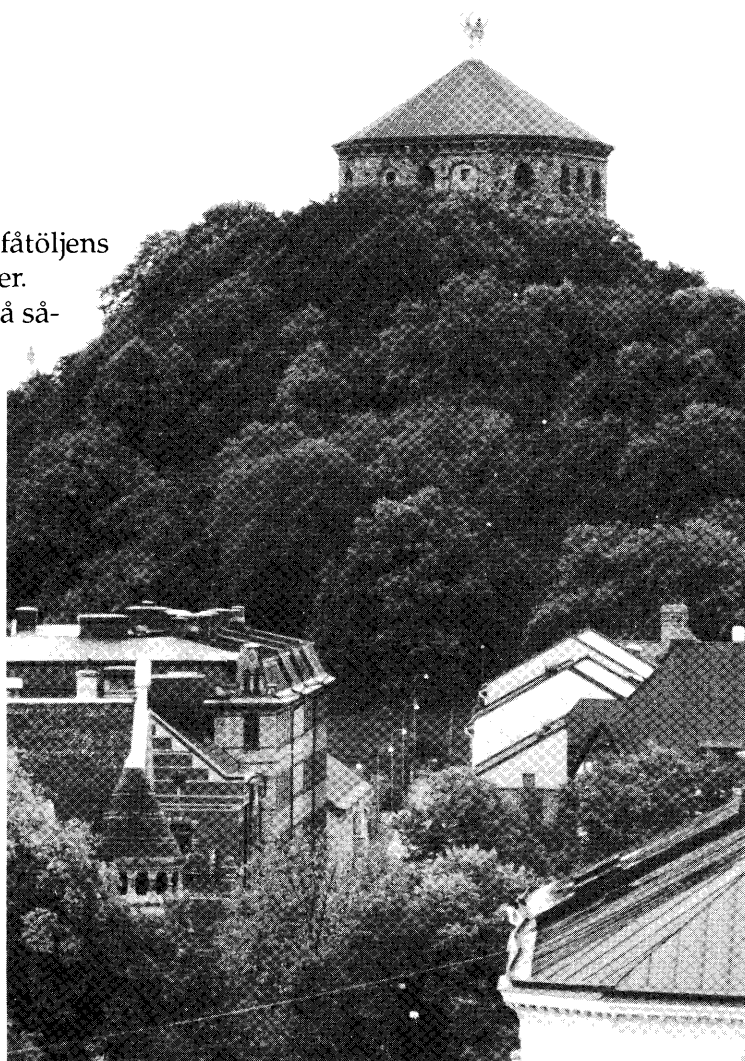
– Hon städar hemma hos mina föräldrar också, svarade Marianne undvikande.

– Men hur har du fått tag på henne?

– Tja, sådant sprider sig... Åh, hon är så duktig! Trehundra kronor tar hon, och då är hon här i sex timmar. Fast vi kör alltid och hämtar och lämnar henne. Sist hade hon ut alla mattor och tvättade fönster innan jag hann blinka.

Jag såg framför mig en kvinna av modell östtysk kulstötterska – de enorma äkta mattor som täcker golven hos Marianne är inget man rullar ihop och tar under armen, precis.

Därför blev jag ganska förvånad när jag vid ett annat besök hos väninnan träffade Malgorzata, eller Mallgrodan som Marianne kallade henne bakom ryggen. Hon var ganska kort och slank, i arton-tjugoårsåldern, och klädd i en rak svart kjol som nådde över knäna, och en klassisk jumper med rund hals och kort ärm, säkert i banlon, och giftigt grön i färgen. Stillsamt och tyst skötte hon sina sysslor. Hon kunde inte ett ord svenska, berättade Marianne.

Eftersom Marianne lovat att jag skulle få låna hennes bil under eftermiddagen, för att handla lite möbler till min tomma lägenhet, så erbjöd jag mig att köra Malgorzata hem den här gången.

– Bärnstensgatan i Frölunda, hittar du dit? undrade Marianne.

– Ja... Om jag tar Dag Hammar-skjöldsleden och svänger av vid Marconigatan... Men sedan?

– Sedan kör du västerleden mot tunneln och svänger av vänster mot Fiskebäck, och vänster genast igen.

– Okej.

Jag stannade för att släppa av Malgorzata utanför ett av de fula hyreshusen med de vackra gatunamnen. Då hon vred sig för att lossa säkerhetsbältet lade jag mär-

ke till silverarmbandet med de små bärnstensberlockerna.

Bärnstensgatan, bärnstensberlocker...

Allt detta for med blixstens hastighet genom huvudet på mig, där jag stod vid diskbänken i köket. Mannen jag hittat kunde mycket väl vara polack...

Marianne hade vänligt lånat mig sin bil under sommaren, som hon själv tillbringade i villan i södra Frankrike. Hennes svarta Fiat stod nu i det nya parkeringshuset vid Allégatan, ett kvarter bort.

Utan närmare eftertanke grep jag handväskan i hallen, gjorde den

vanliga kollen "pengar, nycklar, glasögon" innan jag slog igen dörren bakom mig.

Klockan var fortfarande bara kvart över nio och det var ingen trafik att tala om, när jag svängde ut med bilen på Allégatan och uppför Sprängkullsgatan. Hagakyrkan dāsade under de väldiga kastanjerna, i parken intill sov uteliggarna fortfarande på bänkarna.

En kvart senare stod jag utanför ingången på Bärnstensgatan, där jag lämnat av Malgorzata. Jag hade ingen klar idé om vad jag egentligen ville, bara en vag känsla av att jag borde prata med henne.

Bara ett av namnen i portgång- en klingade polskt. Jag ringde på på andra våningen. Det dröjde ett tag, så hörde jag någon närma sig och dörren öppnades försiktigt. En

mörkhårig kvinna tittade ängsligt ut genom den smala springan.

– Jag söker Malgorzata, förklara jag.

Hon såg sig om över axeln och ropade lågt hennes namn.

Malgorzata dök upp bredvid henne. Hon såg mycket blek och härjad ut.

Jag sa inget, drog bara fram det trasiga silverarmbandet och höll upp det framför henne.

Utan ett ord öppnade hon dörren på vid gavel och gestikulerade åt mig att stiga in. Det var en sliten och trist lägenhet, precis som utsidan lovat. Här fanns inga matar, knappt några möbler. Hallen visade bara upp en nött byrå med haltande ben. I de båda sovrummen till höger stod ett par obäddade våningssängar. På golvet stod och låg halvpackade väskor. Bredvid kvinnan som öppnat trängdes två andra, alla med samma oroliga ansiktsuttryck.

Jag visade med gester för Malgorzata att jag hittat armbandet bredvid en knivhuggen man, med mörkt hår och mustasch. Hon bleknade och drog häftigt efter andan. Så slog hon händerna för ansiktet och började gråta. Jag väntade och till sist började hon förklara, också hon med gester och en ström av polska.

Kvinnorna arbetade alla med städning, minst tolv timmar per dag. Av det de tjänade gick hälften till mannen som lockat dem till Sverige, mannen som nu låg död nedanför Skansen Kronan.

Jag räknade snabbt i huvudet. Tillsammans måste de ha dragit in tvåtusenfyrhundra per dag, minst tolv tusen i veckan. Hälften av det var sextusen.

Men – hon visade på en av kvinnorna som hade blåmärken i ansiktet – så ville han plötsligt ha alla deras pengar, och när kvinnorna inte ville lämna ifrån sig dem, hade de blivit misshandlade. Efter vad jag förstod hade en av dem stämt träff med mannen vid Skansen Kronan och där hade de alla väntat på honom.

Malgorzata höll fram ett par blå diskhandskar och visade hur de turats om att köra en kniv i honom. Tårarna rann nedför kinderna, samtidigt som ögonen blixtrade på henne.

Jag försökte förklara att de måste lämna lägenheten och åka hem till Polen så fort som möjligt. Det skulle säkert inte dröja länge förän polisen lyckades spåra mannen till lägenheten. De började skyndsamt plocka ihop plagg och tillhörigheter i väskorna som redan låg till hälften packade på golvet.

Det blev trångt i Fiaten, men vi lyckades tränga ihop oss. Var det rätt det jag nu gjorde? Är det acceptabelt att människor tar rättvisan i egna händer? Men att straffa någon med döden? Egentligen stred det mot alla mina åsikter, ändå handlade jag instinktivt som jag gjorde. Och om nu rättvisan fått hand om de fyra utnyttjade kvinnorna – vad hade den kunna bevisa? Alla hade kanske gått fria, eftersom man inte skulle kunna avgöra vem som dödat honom. Sådant har hänt tidigare.

Kvinnorna var satta på ett tåg till Trelleborg och själv hade jag återvänt till mitt Haga. Innan jag satte nyckeln i porten, såg jag upp mot Skansen Kronan. Där

skymtade flera polisbilar med roterande blåljus.

Jag kände att jag behövde prata med någon och beslöt mig för att ringa Marianne i Frankrike. Jag nämnde ingenting om min upplevelse, men kunde inte låta bli att tala om att jag träffat Malgorzata och att hon åkt hem till Polen, så nu fick Marianne nog klara sig utan städhjälp.

– Va, vad säger du? Och hon som glömt sitt armband hemma hos mig – ja, ett i silver, med små berlocker i bärnsten... □

Ada Fox

Avvikande?

Idag var jag på biblioteket. Det är i och för sig inget ovanligt. Men just idag letade jag efter en bok på hyllan med beteckningen Dog. Boken jag letade efter var en psykologibok om och för kvinnor. Medan jag bläddrade bland den korta raden av böcker upptäckte jag att nästan alla handlade om kvinnopsykologi.

Då föll ögonen på förklaringen som var prydligt fastsatt på hyllkanten, till höger om beteckningen Dog – differentiell psykologi. Denna behandlar enligt en uppslagsbok "människans olikheter, dessas orsaker och natur".

Lustigt att jag bara hittar böcker om kvinnor här...

L.W.

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

FRÅN ÅBO TILL PEKING

Den 4 – 15 september 1995 kommer världen, i alla fall halva, till Peking. Då hålls FN:s fjärde världskonferens för kvinnor. Nästan parallellt (30/8 – 8/9) med den officiella konferensen löper NGO Forum för alla icke-statliga kvinnoorganisationer och grupper. Detta skedde även i Mexiko City 1975, i Köpenhamn 1980 och i Nairobi 1985.

Som vi minns (?) antogs i Nairobi ett omfattande dokument om 372 paragrafer: De framåtsyftande strategierna för att förbättra kvinnans ställning fram till år 2000.

I Peking kommer vi att få svar på frågan: Hur långt har vi nått? Samtidigt utarbetas en ny handlingsplan.

Som generalsekreterare för konferensen har Gertrude Mongella från Tanzania valts. Hon besökte Stockholm i september för att puffa för konferensen. Hon är även inbjuden till Nordiskt Forum.

I Åbo kommer ett arbetarseminarium om Pekingkonferensen att arrangeras. Förslag ligger att hyra Transsibiriska...

E.F.

ÖPPET BREV TILL INDIENS REGERING

Nedanstående brev har vi sänt till regeringen i Indien. Vi skrev det i förtvivlan och i vrede. Vi skrev det i hopp om att därmed kunna stödja våra systrar där i deras kamp för kvinnors människovärde.

Nyligen inbjöd Sveriges regering, SIDA och SAREC ett stort antal frivilligorganisationer och andra till en öppen diskussion kring förberedelserna inför FNs befolkningskonferens i Kairo i september 1994. Vår organisation deltog i det mötet.

Bland de många frågor som diskuterades togs också den om fosterdiagnostik upp som används till att könsbestämma och abortera flickfoster. Den fördömdes enhälligt. Aborter som baserar sig på fostrets kön är ett förakt för människovärdet och kvinnors värde i synnerhet. Detta sägs också entydigt i positionspappret som förbereds för Kairokonferensen av den svenska Nationalkommittén för befolkningsfrågor. 1983, vid ett besök i Indien, informerades vi om den nya metoden för fosterdiagnostik och fick då höra om läkares farhågor hur den tekniken skulle kunna missbrukas i framtiden. Den framtiden tycks nu vara här. Vi har alla djupt chockerats av en BBC-film från Indien som visar den växande vanan att abortera flickfoster och att döda nyfödda flickebarn. Statistiken talar redan sitt tydliga språk. På 116 indiska män går det bara 100 indiska kvinnor. Räknat på Indiens hela befolkning skulle det bli cirka 60 miljoner färre kvinnor än män. Kvinnoorganisationer i Sverige är mycket upprörda över denna situation och över frånvaron av kvinnors värdighet och mänskliga rättigheter. Vi vill veta om ni har tänkt ta upp dessa förhållanden vid Kairo konferensen. Samtidigt vill vi förvarna er om möjliga hårda reaktioner från omvärlden om ni inte tillräckligt uppmärksammar detta allvarliga sociala och ekonomiska problem. Det finns folkrörelser i Sverige som redan har krävt av den svenska regeringen att avbryta allt utvecklingssamarbete med Indien.

Vid våra återkommande besök i Indien har vi träffat många kvinno-grupper som arbetar för kvinnors rättigheter med stöd av den indiska regeringen. Detta uppskattar vi mycket. Men både generellt och sett ur vårt kvinnoperspektiv är detta nya problem en avgörande utmaning mot trovärdigheten i den indiska konstitutionens tal om jämlikhet.

Vi ser fram emot ert svar och mot våra indiska systrars jämställdhet.

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND

Erni Friholt

Insamlat till Vi Mänskor i samband med födelsedagar i Stockholm:

Elsa Nyström	90 år
Elna Nilsson	85 år
Maria Sandgren	50 år
Solweig Hansson	80 år

Kvinnor, Vin & Valium.

Solidaritet, Jämställdhet – en god värld att leva i!

Lördagen den 19 mars i Umeå Folkets Hus.

Ja till upprättelse och Livsglädje. Nej till kränkning.

Denna temadag var mycket lyckad.

SKV Umeå hade ordnat den tillsammans med ABE, Socialtjänsten och Kulturförvaltningen.

Anita Salomonsson inledde med att läsa ur sin kommande bok om Barn-
dom – växt och villkor. Det var ett gripande stycke vi fick höra.

Anita sa mycket allvarligt att det är livsfarligt att vara barn, och det
har hon rätt i. Många barn har ett litet helvete redan från början.

Anita berättade också litet från sitt dagliga arbete med arbetslösa och
andra som kommer till det dagcenter som hon jobbar med. Hennes bok
blir säkert mycket läsvärd.

Sen talade Ulla Kiivuori om kvinnors väg till ett värdigt liv. Hon job-
bade var dag med missbrukande kvinnor och berättade några kvinnors
historia.

Hon fick oss alla att förstå hur svårt det är att komma ifrån så kallade
lugnande medel, som läkare så snabbt skriver ut som lugnande för kan-
ske en tolvåring.

Vi tog middagsrast.

Gunilla Berglund fortsatte med att berätta om Sannagruppen. Det är
en öppen verksamhet i Umeå.

Därefter kom Britt-Louise Thorberg som skrivit boken "Våld, vin och
lugnande medel"

I denna bok har hon beskrivit flera så kallade fall. Hon står helt på de vård-
sökandes sida, och det var sorgligt att höra hur det är att vara beroen-
de. Vi rekommenderar alla att läsa denna bok.

Annelie Krafft var den sista talaren denna dag. Hon berättade om hur
det är att jobba inom låst avdelning för missbrukare.

Hon har också jobbat i USA på kvinnohus och shelter. Problemet är
stort och svårt. Misshandel och incest är en vanlig förekomst i dessa
kvinnors uppväxt.

Till slut kom teater "Heder". Annelie Gardell var strålande i rollen
som ödmjuk älskande som måste ta lugnande medel, för att klara alla
problem. Hon agerade med kraft, sjöng och skrattade och grät med stor
inlevelse.

Z.

GORDANA LOGAR NY CHEFREDAKTÖR

I december 1993 deltog Gordana
Logar, journalist på den oberoende
dagstidningen Borba i Belgrad,
i SKV:s seminarium om Nationa-
lism i Göteborg. Hon talade bland
annat om journalisternas svek och
ansvar vad gäller kriget i forna Ju-
goslavien. Nu får vi veta att Borba
var nära att slukas av regerings-
makten och Milosevic. De stridba-

ra journalisterna på Borba gjorde då
sitt motdrag genom att välja Gor-
dana Logar som ansvarig utgivare
och chefredaktör. Hon anses ha den
styrka och integritet som behövs för
att klara den kritiska mediabevak-
ningen som är så nödvändig idag.
Vi önskar Gordana lycka till och allt
mod till detta svåra företag.

E.F.

Insamlade pengar under tiden
25 oktober 1993 – 20 april 1994
på postgiro nr 5 13 24-4

Internationell Solidaritet

Maja Bolling	500:-
Elsa Nyström	100:-
Greta Francke	100:-
Elly Francke	150:-
Britt Rundberg	50:-
May Leijon	150:-
Elma Nilsson	100:-
Gerd Malmström	100:-
Annika Finér	100:-
Lisbet Schultz	100:-
Frideborg Lötberg	753:-
Ingrid Nilsson	1 000:-
Vivan Gunnarsson	100:-

Kvinnohuset i Honduras

Stina Låftman	100:-
Birgit Andersson	50:-
Birgitta Sevefjord	100:-
Ruth Ettlinger	75:-
Ally Wikholm	50:-
Eva Danielsson	50:-
Judit Lukacs	100:-
Stödkommittén för Centralamerikas folk, Lund	10 000:-
Elice Mellgren	100:-
Till minne av Ingrid Billengren från arbetskamrater	200:-
Anonym	300:-

Vietnam

Greta Andersson	200:-
Anonym	300:-
May Leijon	50:-
Agneta Norberg	100:-
Solveig Hansson	100:-
Gun Höjlund	100:-

ANC:s Kvinnoförbund

Siv Waldor	500:-
------------	-------

Pfunekani

Siv Waldor	2 000:-
Maja Bolling	800:-
Ruth Ettlinger	75:-
Gerd Thambert	1 000:-
Greta Andersson	100:-
A. E. Åhrberg	100:-

Nicaragua

Gun Höjlund	100:-
Gun Öhman-Hyttsten (strejkers)	450:-

INTERNATIONELLA KVINNODAGEN I PITEÅ

Årets firande av Internationella kvinnodagen i Piteå var en stor framgång, framförallt för kvinnorörelsen och även för den arbetsgrupp som utarbetat programmet och hållit i trådarna. Denna grupp bestod av en representant från följande politiska partier: S, C, Fp, ABF, SKV, Vuxenskolan samt Kvinnojouren. Samarbetet fungerar bättre år från år, programmet har kortats ner till 6 timmar. Det har arrangemangen vunnit på. Vi hade ett torgmöte mellan kl 11.30–13.30 med sång och musik av elever från Musikhögskolan, diktläsning på 7 olika språk och tal av Evy Andrén från Göteborg. Påföljande dag talade hon även för Norrmalmskolans klass för vuxna invandrare.

I Folkets Hus hade vi aktiviteter från kl 16.00–20.00. Evy Andrén invigde festligheterna. Vi hade 2 välbesökta seminarier: "Kvinnors arbetsmarknad" med Britt Renman och "Att vara kvinna i Norrbotten" med Ann-Charlotte Melin. Piteå jiu-jitsu klubb hade en uppvisning i självförsvar, där bland annat en relativt liten kvinna snabbt som tanken lade ner en framfusig man på golvet hur lätt som helst.

Swänggänget hade bugguppvisning i både enkel och dubbelbugg. Regnbågsteatern hade en föreställning med en pjäs speciellt skriven för den här dagen. Proffsiga skådespelare! Välkomna åter nästa år.

I sina tal i Småstaden och på Folkets Hus talade Evy Andrén om varför vi firar den Internationella kvinnodagen. Hon gav i ett engagerat anförande den historiska bakgrunden och manade lyssnarna att ta väl vara på den dag som vi har fått som vår egen.

– Låt oss visa att vi kan ställa krav. Med tanke på hur allt som byggs upp nu rivs ner får vi kanske börja använda kvinnodagen på samma kraftfulla sätt som tidigare. Kanske är det dags

att vi åter går ut och marscherar på gator och torg.

Hon frågade också om vi idag verkligen har någon nytta av en kvinnodag.

– Vi har inte alltid förstått att utnyttja den här dagen. Men nu när allt det som vi tidigare byggt upp rivs ner, ser särskilt vi äldre med fasa på åt vilket

Gästtälaren Evy Andrén och Gunhild Johansson, båda från Göteborg med Lilian Dahlberg, Piteå.

håll vi är på väg. Jag är rädd för att de försämringar som har blivit de senaste åren kan det ta en hel generation att återskapa. Vi måste ta vara på kvinnodagen och de möjligheter den ger. FN står bakom oss, låt oss visa att vi kan ta vara på den dagen och ställa krav, det har ju alltid ställts krav på oss! Vi är inte ensamma i Piteå, all världens kvinnor är med oss, avslutade Evy Andrén.

I Folkets Hus visade olika föreningar upp sitt solidaritetsarbete. Där var Amnesty, Rädda Barnen, SKV, Kvinnojouren, Fredrika Bremerförbundet och Ung 2000. I stora salen där Evy talade var det också publikrekord för

Kvinnodagen. Mellan 200–300 personer besökte Folkets Hus denna afton. Efter Evys tal visade vi filmen om Fistulasjukhuset och samlade in pengar till detta ändamål.

Att det var så välbesökta evenemang kan ses som ett beslutat av god marknadsföring. Flygblad, affischer och inbjudningar till alla politiska, ideella och kyrkliga organisationer. Norrbottensradion och Piteå lokalradio har också "puffat" för dagen i sina evenemangstips. Piteå lokalradio gjorde ett program om dagen som sändes ett par gånger. En direktintervju gjordes med Evy Andrén.

Internationella kvinnodagen fick i år större genomslag och uppmärksamhet än tidigare. Sponsorer: Kultur- och Fritidsnämnden, Piteå-Tidningen, de politiska partierna, Folket Hus-föreningen, SKV-avdelningen i Piteå-Munksund samt studieförbunden ABF och Vuxenskolan. Piteå lokaltrafik bjöd alla kvinnliga resenärer på fria resor och på kaféerna i Småstaden kunde alla kvinnor köpa kaffe och wienerbröd för 15 kronor isället för 28 kronor.

Slutligen: Tack till alla som gjorde vår Internationella kvinnodag så innehållsrik och ett

tack till Evy Andrén som klargjorde varför vi firar den Internationella kvinnodagen. Vårt diktläsande kommunalråd var mycket imponerad av Evys kunnande och hela hennes framträdande, det gläder oss SKV-are och vi känner oss stolta. Men vårt största glädjeämne är att det för varje år blir fler som kommer med och firar Internationella kvinnodagen, då inte minst invandrarkvinnorna.

Välkomna igen nästa år, allesammans!

Piteå-Munksundsavdelningen

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND

Postgiro: 50 50 95-0 Insamlingskonto: 5 13 23-4

Barnängsgatan 23
116 41 Stockholm
Tel: 08-640 92 05
Tisdag och torsdag 13.00-15.00

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-14 40 28
Måndag till fredag 10.00-15.00

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck.

Förbundets målsättning är:

- Att verka för jämlikhet mellan kvinnor och män och för kvinnors deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.
- Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa, och ges samma utbildningsmöjligheter.
- Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval - mot krig och imperialism — krigets främsta orsak. Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.
- Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.
- Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism.
- Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

SKV har i korthet följande historia:

1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställdhet. 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund till KDV (Kvinnornas Demokratiska Världsförbund), WIDF, (Women's International Democratic Federation).

KDV har konsultativ status hos FNs ekonomiska och sociala råd, samt hos UNESCO. Denna status innebär rätt att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag.

SKV-avdelningar:		Centrala avd i Göteborg	Karlstad	Lund	Piteå-Munksund	Umeå
Arvika	Brita Tener Högåsvägen 4 671 00 Arvika	Barbro Andersson Väwarevägen 2 D 433 75 Partille Tel: 031/95 76 05	Siv Dahlgren Mellqvistvägen 1 663 00 Skoghäll Tel: 054/51 39 15	Astrida Svensson Mellanbacken 8 240 10 Dalby Tel: 046/20 08 22	Anna-Lisa Nilsson Mossvägen 45 941 00 Piteå Tel: 0911/378 35	Katarina Sandström Klaverstråket 32 902 57 Umeå Tel: 090/12 17 38
		Göteborgsdistriktet	Katrineholm	Malmö	Skellefteå	Uppsala
		Zaida Hagman Säckgränd 3 415 03 Göteborg Tel: 031/25 31 65	Gunnel Rudin Repslagarvägen 96 643 32 Vingåker Tel: 0151/122 00	Kerstin Sandgren Bokhållaregatan 35F 211 56 Malmö Tel: 040/23 36 75	Pia Risan Frostgränd 23 931 51 Skellefteå Tel: 0910/397 80	Anneli Granholm Studentstaden 4 752 33 Uppsala Tel: 018/54 26 07
		Göteborg Bjurslätt	Kramfors	Mölnadal	Skövde	Östersund
Boden	Marianne Soutukorva Rädisvägen 6 961 48 Boden Tel: 0921/723 77	Harriet Engman Långströmsgatan 50 A 417 25 Göteborg Tel: 031/53 66 96	Elisabeth Östlund Fiskja 5221 872 00 Kramfors	Gunhild Johansson Storgatan 26 431 31 Mölnadal Tel: 031/27 71 04	Karin Sandelin Mariestadsvägen 75 541 00 Skövde	Li Örn Divisionsgränd 4 831 38 Östersund Tel: 063/10 30 64
		Gävle	Linköping	Olofström	Stockholms innerstad och norra förorter	Förbundsordförande:
Finspång	Anna-Lisa Göransson Hagvägen 6 A 612 94 Finspång Tel: 0122/601 40	Elsa Kontturi Kapellvägen 5 804 26 Gävle Tel: 026/19 19 57	Sonja Wahlstein Kagagatan 8 582 37 Linköping Tel: 013/13 08 48	Carina Gillberg-Björk Snöbärsvägen 12 293 00 Olofström Tel: 0454/400 77	Gerd Thambert Åsögatan 170:1 116 32 Stockholm Tel: 08/641 46 51	Aase Bang Herrgårdsgatan 12 652 24 Karlstad Tel: 054/18 99 61
		Karlshamn	Luleå	Orust	Stockholmssödra förorter	
Forshaga-Kil	Ingela Wessmark Prästbol Pl 7003 665 00 Kil Tel: 0554/153 07	Sonia Karlsson Pl 1049 290 72 Asarum Tel: 0454/291 60	Agnes Wennberg Vinkelgränd 1 951 41 Luleå Tel: 0920/195 34	Emi Friholt, vice ordf. Stocken 2127 440 80 Ellös Tel: 0304/512 15	Eva Danielsson Pelargatan 16 121 47 Johanneshov Tel: 08/ 649 57 00	

Prenumerera på Vi Mänikor!

Är du intresserad av tidigare utkomna nummer av
Vi Mänikor? Nu har du chansen!

Mot 10 kronor i frimärken kan du läsa om:

- Nr 4-5/87 40 år i strid
- Nr 1-2/88 Och jämt skall hon för alla vackert niga...
- Nr 5-6/88 Om kampen för fred och människovärde
- Nr 1/89 Om våra barns liv i Sverige och i världen
- Nr 2-3/89 SKVs historia
- Nr 4/89 Släpp kvinnorna fram
- Nr 5-6/89 Våra hem
- Nr 1/90 Flyktingar och invandrare
- Nr 2/90 6-timmars arbetsdag och en god bok
- Nr 3/90 Kvinnor och fred
- Nr 4/90 Det handlar om mod
- Nr 2/91 Kvinnor och religion
- Nr 3/91 Kvinnornas rösträttskamp i Sverige och internationellt
- Nr 4/91 Barn och ungdomen
- Nr 1/92 Konsten – vår möjlighet
- Nr 2/92 Röster i EG-debatten
- Nr 3/92 Slakten av den offentliga sektorn
- Nr 4/92 Makten över maten, jorden och konsumtionen
- Nr 1/93 Kvinnorna är på gång – mot orättvisa och förtryck
- Nr 2/93 Barn
- Nr 3/93 Kvinnor, var på er vakt!
- Nr 4/93 På jakt efter kärleken i ett kärlekslöst samhälle

Skriv eller ring och tala om vilka
eller vilket nummer du vill ha.

Adressen: Vi Mänikor,
Linnégatan 21, 413 04 Göteborg
Tel: 031-42 28 94 eller 14 40 28.

Har du några idéer om hur vi bättre
kan nå ut med tidningen, eller något
tips om försäljningsställe, eller vill
du själv hjälpa till att sälja tidning-
en, så hör av dig.

**Vi Mänikor är en tidning som be-
rättar om kvinnors verklighet i
Sverige och i andra länder. Som
visar samhället ur perspektiv du
inte hittar någon annanstans. Som
vill väcka glädje och vrede – ge
kunskap och insikt.**

JA - jag vill gärna

- ☐ prenumerera på Vi Mänikor – pg: 90 24 - 1
Helår 4 nr 140 kr
Gåvoprenumeration 120 kr
Stödprenumeration 200 kr
- ☐ veta mer om Svenska Kvinnors
Vänsterförbund (SKV)
- ☐ bli medlem i Svenska Kvinnors
Vänsterförbund (SKV)

Namn.....

Adress.....

Postadress.....

Telefon.....

Svenska Kvinnors
Vänsterförbund
Viktoriahuset
Linnégatan 21
413 04 GÖTEBORG

BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING
Vid definitiv
eftersändning återsänds
försändelsen med nya
adressen på baksidan
(ej adressidan)

Nästa nummer handlar bland annat om EU.
Vi önskar våra läsare en trevlig sommar!

Vi Mänskor

Linnégatan 21 413 04 Göteborg